

Puolustusministeriö
Försvarsministeriet
Ministry of Defence

Asevelvollisuuslain ja naisten vapaaehtoista asepalvelusta
koskevan sääntelyn uudistaminen

Revidering av värnpliktslagen och bestämmelserna om frivillig
militärtjänst för kvinnor

● TYÖRYHMÄN MIETINTÖ ● ARBETSGRUPPENS BETÄNKANDE ●

www.defmin.fi

Puolustusministeriön julkaisu

2

2021

Puolustusministeriön julkaisuja 2021:2

Asevelvollisuuslain ja naisten vapaaehtoista asepalvelusta koskevan sääntelyn uudistaminen

Asevelvollisuuslain ja naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain uudistustyöryhmä

Puolustusministeriö Helsinki 2021

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Puolustusministeriö

© 2021 tekijät ja puolustusministeriö

ISBN pdf: 978-951-663-146-5

ISSN pdf: 2489-3951

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2021

Asevelvollisuuslain ja naisten vapaaehtoista asepalvelusta koskevan sääntelyn uudistaminen

Puolustusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2021:2

Julkaisija Puolustusministeriö

Yhteisötekijä Asevelvollisuuslain ja naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain uudistustyöryhmä

Kieli Suomi

Sivumäärä

60

Tiivistelmä

Puolustusministeriö asetti 11.9.2020 työryhmän, jonka tehtävänä oli

- 1) valmistella ehdotus sellaisiksi säädösmuutoksiksi, joilla naisten vapaaehtoista asepalvelusta koskeva sääntely saatetaan kaikilta osin vastaamaan perustuslain vaatimuksia sekä
- 2) selvittää muut naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain ja asevelvollisuuslain muutostarpeet ja valmistella ehdotus tarvittaviksi säädösmuutoksiksi.

Työryhmän toimeksiannosta rajattiin pois sellainen asevelvollisuusjärjestelmän ja naisten vapaaehtoisen asepalveluksen laajempi kehittäminen, jota arvioidaan valtioneuvoston 5.3.2020 asettamassa parlamentaarisessa komiteassa.

Työryhmä ehdottaa mietinnössään, että voimassa oleva naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annettu laki korvataan uudella samannimisellä lailla. Varusrahaa, valintatilaisuutta ja raskautta koskevat säännökset ehdotetaan nostettavaksi alemmantasoisista säädöksistä lakiin. Lain muutoksenhakusäännöksiä ja terminologiaa ehdotetaan yhtenäistettäväksi asevelvollisuuslain kanssa. Lisäksi työryhmä ehdottaa, että palveluksen keskeyttämiselle säädettyä 45 päivän aikarajaa lyhennettäisiin 30 päivään.

Työryhmä ehdottaa asevelvollisuuslakiin useita pienehköjä muutoksia, jotka koskevat mm. kutsuntojen järjestämistä, kutsuntakuulutuksen julkaisemista, oikaisuvaatimusmenettelyä ja palveluskelpoisuuden määrittämistä varusmiespalveluksen keskeyttämisen yhteydessä.

Asiasanat asevelvollisuus, asepalvelus, varusmiespalvelus, puolustusvoimat

ISBN PDF 978-951-663-146-5

ISSN PDF

2489-3951

Julkaisun osoite <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-663-146-5>

Revidering av värnpliktslagen och bestämmelserna om frivillig militärtjänst för kvinnor

Försvarsministeriet publikation, Betänkanden och utlåtanden 2021:2

Utgivare	Försvarsministeriet		
Utarbetad av	Arbetsgruppen för översyn av värnpliktslagen och lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor		
Språk	Finska	Sidantal	60

Referat

Den 11 september 2020 tillsatte försvarsministeriet en arbetsgrupp med uppgift att

- bereda ett förslag till sådana författningsändringar genom vilka bestämmelserna om frivillig militärtjänst för kvinnor till alla delar anpassas till kraven i grundlagen samt att
- utreda övriga ändringsbehov i fråga om lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor och värnpliktslagen och bereda ett förslag till behövliga författningsändringar.

Från arbetsgruppens uppdrag avgränsades sådan mer omfattande utveckling av värnpliktsystemet och den frivilliga militärtjänsten för kvinnor som ska ses över i den parlamentariska kommitté som tillsatts av statsrådet den 5 mars 2020.

Arbetsgruppen föreslår i sitt betänkande att den gällande lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor ska ersättas med en ny lag med samma namn. Det föreslås att bestämmelserna om persedelpenning, uttagning och graviditet ska tas in i lagen från författningar på lägre nivå. Lagens terminologi och bestämmelser om sökande av ändring föreslås förenhetligas med värnpliktslagen. Dessutom föreslår arbetsgruppen att den tidsfrist om 45 dagar som föreskrivs för att avbryta tjänstgöringen ska förkortas till 30 dagar.

Arbetsgruppen föreslår också flera mindre ändringar i värnpliktslagen. Dessa hänför sig till ordnandet av uppbåd, publiceringen av uppbådskungörelsen, omprövningsförfarandet och bestämmandet av tjänstedugligheten i samband med avbrott av värnpliktstjänsten.

Nyckelord värnplikt, militärtjänst, bevaringstjänst, försvarsmakten

ISBN PDF 978-951-663-146-5 **ISSN PDF** 2489-3951

URN-adress <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-663-146-5>

Legislative reform concerning the Conscription Act and the Act on Women's Voluntary Military Service

Ministry of the Defence publication, Memorandums and statements 2021:2

Publisher	Ministry of Defence		
Group Author	Reform working group for the Conscription Act and the Act on Women's Voluntary Military Service		
Language	Finnish	Pages	60

Abstract

The Ministry of Defence set up a working group on 11 September 2020 with the task to

- 1) prepare a proposal for necessary legislative amendments so that the Act on Women's Voluntary Military Service will better meet, in all aspects, the requirements of the Constitution Act, and to

- 2) review the other needs to reform the Act on Women's Voluntary Military Service and the Conscription Act and to prepare a proposal for necessary legislative amendments.

A broader development of the conscription system and women's voluntary military service was excluded from the mandate of the working group; this will be assessed by the Parliamentary Committee set up by the Government on 5 March 2020.

The working group proposes in its report that the current Act on Women's Voluntary Military Service be replaced by a new Act with the same name. It is proposed that the provisions concerning the allowance for women, selection events and pregnancy be upgraded from the lower level provisions, and that the appeal provisions and terminology of the Act be harmonised with the Conscription Act. The working group also proposes that the 45-day deadline for interrupting service be shortened to 30 days.

The working group proposes a number of minor amendments to the Conscription Act concerning, for example, the organisation of call-ups, publication of call-up notices, rectification request procedure and determination of fitness for service in connection with interrupting military service.

Keywords conscription, military service, conscript service, defence forces

ISBN PDF 978-951-663-146-5 **ISSN PDF** 2489-3951

URN address <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-663-146-5>

Sisältö

Puolustusministeriölle	7
-------------------------------------	---

Liitteet:

- Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi asevelvollisuuslain muuttamisesta
- Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta
- Puolustusministeriön asetus varusrahasta
- Valtioneuvoston asetus naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta

PUOLUSTUSMINISTERIÖLLE

Yleistä

Puolustusministeriö asetti 11.9.2020 työryhmän, jonka tehtävänä on valmistella ehdotus sellaisiksi säädösmuutoksiksi, joilla naisten vapaaehtoista asepalvelusta koskeva sääntely saatetaan kaikilta osin vastaamaan perustuslain vaatimuksia, sekä selvittää muut naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain ja asevelvollisuuslain muutostarpeet ja valmistella ehdotus tarvittaviksi säädösmuutoksiksi. Työryhmän työn pohjana on toiminut pääesikunnan ja puolustusministeriön yhdessä vuoden 2019 aikana tekemä kartoitus asevelvollisuuslain ja naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain muutostarpeista. Työryhmän toimeksiannosta rajattiin pois sellainen asevelvollisuusjärjestelmän, naisten vapaaehtoisen asepalveluksen tai kutsuntajärjestelmän laajempi kehittäminen, jota arvioidaan valtioneuvoston 5.3.2020 asettamassa parlamentaarisessa komiteassa.

Työryhmän toimikaudeksi asetettiin 14.9.2020—31.1.2021. Puolustusministeriö jatkoi työryhmän toimikautta 28.2.2021 saakka. Työryhmä kokoontui viisi kertaa.

Työryhmän puheenjohtajana on toiminut hallitussihteeri Perttu Wasenius puolustusministeriöstä. Työryhmän jäseniä ovat olleet hallitusneuvos Minnamaria Nurminen, vanhempi osastoiesiupseeri Tero Koljonen ja hallitusneuvos Sinikka Vahvaselkä puolustusministeriöstä, sotilaslakimies Erik Jokinen, sotilaslakimies Maarit Tulokas, everstiluutnantti Vesa Tohkanen ja komentaja Mikko Sistonen pääesikunnasta, sekä Iina Palonen Varusmiesliitto ry:stä. Majuri Samuli Tanttu pääesikunnasta on osallistunut komentaja Mikko Sistosen sijaisena työryhmän työskentelyyn marraskuusta 2020 alkaen. Lisäksi Majuri Pasi Kallioniemi on osallistunut everstiluutnantti Vesa Tohkasen sijaisena työryhmän työskentelyyn tammi-kuusta 2021 alkaen.

Työryhmän sihteerinä ovat toimineet hallitussihteeri Joonas Lapinlampi puolustusministeriöstä ja sotilaslakimies Laura Laaja pääesikunnasta.

Työryhmän ehdotukset

Työryhmä ehdottaa, että voimassa oleva naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annettu laki kumotaan ja korvataan uudella samannimisellä lailla. Voimassa oleva laki on säädetty ennen perustuslakiuudistusta ja on monelta osin lakiteknisesti vanhentunut. Naisten

vapaaehtoista asepalvelusta koskeva sääntely ei myöskään kaikilta osin vastaa perustuslain 80 §:ssä asetettua vaatimusta, jonka mukaan lailla on säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka perustuslain mukaan muuten kuuluvat lain alaan. Työryhmä ehdottaakin, että varusrahaa, valintatilaisuutta ja raskautta koskevat säännökset nostetaan alemman tasoisista säädöksistä lakiin. Ehdotetuilla muutoksilla ei tältä osin olisi merkittäviä käytännön vaikutuksia asepalveluksen järjestämiseen, vaan kyse olisi lähinnä lainsäädännön nykyaikaistamisesta.

Työryhmä ehdottaa samalla muutamia sisällöllisiä muutoksia naisten vapaaehtoista asepalvelusta koskevaan lainsäädäntöön. Laissa säädettyä aikarajaa, jonka kuluessa naisella on oikeus keskeyttää asepalvelus, ehdotetaan mietinnössä lyhennettäväksi 45 päivästä 30 päivään. Voimassa oleva 45 päivän määräaika on säädetty 1990-luvulla huomattavasti nykyistä pidemmille palvelusajoille ja hitaammalle palvelusrytmille, eikä se sovellu enää ongelmattomasti nykyiseen varusmiespalveluksen aikataulutukseen. Työryhmä esittää lisäksi muutoksenhakujärjestelmän muuttamista siten, että palvelukseen valitsemista koskevasta päätöksestä olisi jatkossa oikeus valittaa hallinto-oikeuden sijaan kutsunta-asiaain keskuslautakuntaan.

Työryhmä ehdottaa myös asevelvollisuuslakiin useita pienenhöjä muutoksia. Muutosehdotukset koskevat muun muassa kutsuntojen järjestämistä, kutsuntakuulutuksen julkaisemistapaa, palveluskelpoisuuden määrittämistä ja oikaisuvaatimusmenettelyä. Muutoksilla yksinkertaistettaisiin tiettyjä hallinnollisia menettelyjä niin asevelvollisten kuin Puolustusvoimien aluetoimistojenkin näkökulmasta. Kutsuntojen järjestämistä koskevien muutosehdotusten tavoitteena olisi varmistaa, että kutsunnat pystytään järjestämään turvallisesti ja asianmukaisesti myös epidemiaolosuhteissa tai muissa vastaavissa poikkeuksellisissa tilanteissa.

Jatkoselvityksiä edellyttävät ja muut työryhmässä käsitellyt asiat

Työryhmän keskusteluissa on noussut esiin myös muita asevelvollisuuslain kehittämistarpeita, jotka on kuitenkin jouduttu rajaamaan ulos työryhmän mietinnöstä.

Työryhmässä nousi ensinnäkin esiin Covid 19 –epidemian hallitsemiseksi käyttöön otettuihin erityisjärjestelyihin liittyvä sääntely. Puolustusvoimat otti maaliskuussa 2020 käyttöön erityisjärjestelyn, jossa varusmiehet ovat kerrallaan neljä viikkoa palveluksessa ja sen jälkeen kaksi viikkoa vapaalla. Vapaajaksoihin sisältyviltä arkipäiviltä varusmiehille maksetaan asevelvollisuuslain 100 §:n 2 momentin perusteella erityistä ruokarahaa. Ruokarahaa ja palveluksen jaksottelua koskevia säännöksiä ei ole kaikilta osin koettu järjestelyjen aikana täysin selkeiksi. Työryhmässä nousi esiin myös kysymys mahdollisuudesta vakinaistaa

ruokarahaa koskeva järjestely. Tämän asiakokonaisuuden katsottiin kuitenkin jäävän työryhmän tehtävänannon ulkopuolelle ja se tulisivikin tarvittaessa arvioida erikseen.

Työryhmässä nousi lisäksi esiin useita kysymyksiä, jotka liittyvät reservin ja varareservin yläikärajoihin ja niiden ajantasaisuuteen. Kysymys on laaja ja edellyttäisi huomattavasta kattavampia vaikutusarvioita kuin työryhmässä oli mahdollista sen tehtävänannon ja määräjän puitteissa tehdä, minkä vuoksi se päätettiin rajata työryhmän työn ulkopuolelle.

Edellä mainittujen asioiden lisäksi työryhmässä nostettiin esiin ehdotus mahdollisuudesta harjoitella asevelvollisuuslain 32 §:n 3 momentissa tarkoitettuja joustavan valmiuden kohottamisen edellyttämiä kertausharjoituksia, joita on voimassa olevan lainsäädännön mukaan mahdollistaa järjestää vain Suomen turvallisuusympäristössä ilmenevän välttämättömän tarpeen sitä edellyttäessä. Puolustusvoimilla ei siten ole mahdollisuutta tehokkaasti testata menettelyn toimivuutta etukäteen. Ehdotukseen liittyy kuitenkin merkittäviä perustuslakiin liittyviä kysymyksiä ja se tulisi tarvittaessa arvioida erikseen.

Työryhmässä keskusteltiin edellä mainittujen asioiden lisäksi myös asevelvollisuuslain terminologiasta, lain 75 ja 76 §:n muotoilusta, palvelusaikojen sääntelystä ja suostumukseen perustuvasta palvelusajan pidentämisestä. Näistä seikoista ei kuitenkaan pidetty tarkoituksenmukaisena sisällyttää mietintöön säädösmuutosehdotuksia.

Saatuaan työnsä valmiiksi työryhmä luovuttaa kunnioittavasti mietintönsä puolustusministeriölle.

Helsingissä 24.2.2021.

Perttu Wasenius

Minnamaria Nurminen

Tero Koljonen

Sinikka Vahvaselkä

Erik Jokinen

Maarit Tulokas

Vesa Tohkanen

Mikko Sistonen

Iina Palonen

Samuli Tantt

Pasi Kallioniemi

Joona Lapinlampi

Laura Laaja

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi asevelvollisuuslain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi asevelvollisuuslakia. Kutsuntojen järjestämistä joustavoitettaisiin vaarallisen tartuntataudin leviämisen ehkäisemiseksi tai muusta erityisestä syystä. Laista poistettaisiin lisäksi velvoite julkaista kutsuntakuulutus kunnan ilmoitustaululla. Varusmiespalveluksen aloittamisajankohtaa koskevaa sääntelyä täsmennettäisiin. Palveluskelpoisuudesta päättämistä ja oikaisuvaatimuksen tekemistä selkeytettäisiin.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2022. Säännöstä viimeisestä mahdollisesta varusmiespalveluksen aloittamisajankohdasta sovellettaisiin vasta 1.1.2024 jälkeen varusmiespalveluksen aloittaviin varusmiehiin.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	3
1 Asian tausta ja valmistelu	3
2 Nykytila ja sen arviointi.....	3
2.1 Yleistä	3
2.2 Varusmiespalveluksen aloittamisen viimeinen mahdollinen ajankohta.....	3
2.3 Päätös asevelvollisen palveluskelpoisuudesta palveluksen keskeyttämisen yhteydessä	4
2.4 Muutoksenhaku päätökseen kertausharjoituksesta vapautushakemuksen johdosta.....	5
2.5 Covid-19-pandemian myötä havaitut muutostarpeet	5
3 Tavoitteet	6
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	6
4.1 Keskeiset ehdotukset.....	6
4.2 Pääasialliset vaikutukset.....	7
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot	8
5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset.....	8
6 Lausuntopalaute.....	9
7 Säännöskohtaiset perustelut.....	9
8 Lakia alemman asteinen sääntely	14
9 Voimaantulo	14
10 Suhde muihin esityksiin.....	14
10.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä.....	14
10.2 Suhde talousarvioesitykseen	15
11 Suhde perustuslakiin ja säätämijärjestys	15
LAKIEHDOTUS	17
Laki asevelvollisuuslain muuttamisesta.....	17
LIITE	20
RINNAKKAISTEKSTI.....	20
Laki asevelvollisuuslain muuttamisesta.....	20

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

Asevelvollisuuslaki (1438/2007) on tullut voimaan 1 päivänä tammikuuta 2008. Laki korvasi vuodelta 1950 peräisin olleen asevelvollisuuslain. Yli kymmenen vuoden aikana kertyneiden soveltamiskokemusten aikana on noussut esiin useita lain yksityiskohtiin kohdistuvia selvittämistä edellyttäviä kysymyksiä ja muutostarpeita, joita pääesikunta ja puolustusministeriö ovat tarkemmin kartoittaneet vuoden 2019 aikana. Osa lain muutostarpeista liittyy käytännön toiminnassa havaittuihin ongelmiin ja osa ympäröivän lainsäädännön muutoksiin. Myös Covid-19-pandemian myötä on käynyt ilmi tiettyjä ongelmakohtia erityisesti kutsuntojen järjestämiseen liittyvien säännösten osalta.

Puolustusministeriö asetti 11.9.2020 työryhmän selvittämään asevelvollisuuslain muutostarpeita ja valmistelemaan selvityksen perusteella tarvittavat säädösmuutosehdotukset. Työryhmä luovutti mietintönsä puolustusministeriölle 24 päivänä helmikuuta 2021. Työryhmän valmistelema hallituksen esitysluonnos on ollut lausuntokierroksella 2021 ja sen jatkovalmistelu on tehty virkatyönä puolustusministeriössä.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Yleistä

Asevelvollisuuslaki uudistettiin kokonaisuudessaan vuonna 2007. Uudistuksen perimmäisenä tavoitteena tuolloin oli saattaa asevelvollisuuslaki perustuslain mukaiseksi sekä ajantasaisemmaksi ja toimivammaksi.

Asevelvollisuuslaissa säädetään maanpuolustusvelvollisuuden täyttämistä asevelvollisena Puolustusvoimissa. Laki sisältää perussäännökset koskien kutsuntoja ja palveluskelpoisuuden tarkastamista, palvelukseen määräämistä ja sen järjestämistä, aseetonta palvelusta ja maanpuolustusvelvollisuuteen perustumatonta palvelusta, ylimääräistä palvelusta ja palvelusta liikekannallepanon aikana, sekä asevelvollisuuteen kuuluvia etuuksia. Laissa on lisäksi säännöksiä varusmiespalveluksesta vapauttamisesta toisessa valtiossa suoritetun palveluksen perusteella sekä toisen valtion kansalaisuuden perusteella. Lakiin sisältyy myös rangaistussäännöksiä ja säännöksiä muutoksenhausta. Laissa säädetään lisäksi asevelvollisen määräämisestä virka-apu- ja pelastustehtäviin sekä muihin Puolustusvoimille laissa säädettyihin tehtäviin.

Asevelvollisuuslain mukaan aluetoimisto suunnittelee ja johtaa sotilaallista maanpuolustusta alueellaan, järjestää kutsunnat ja käsittelee asevelvollisuutta koskevia asioita. Muutoksenhakuviranomainen asevelvollisuutta koskevissa asioissa on kutsunta-asiain keskuslautakunta.

2.2 Varusmiespalveluksen aloittamisen viimeinen mahdollinen ajankohta

Voimassa olevassa laissa säädetään yleisestä varusmiespalveluksen suorittamisvelvollisuuden päättymisestä rauhan aikana 30 vuoden ikärajan täytyessä, mutta laissa ei ole yleistä säännöstä siitä, milloin palvelus tulisi viimeistään aloittaa. Puolustusvoimissa on noussut esiin tilanteita, joissa kaikki palvelustehtävät eivät ole tehtävän edellyttämän palveluksen keston ja lähestyvän ikärajan täyttymisen vuoksi olleet mahdollisia tietyille varusmiehille. Käytännössä tällainen tilanne voi voimassa olevan lainsäädännön mukaan syntyä silloin, jos asevelvollinen aloittaa varusmiespalveluksensa vasta sinä vuonna, kun hän täyttää 30 vuotta.

Voimassa olevan lain 35 §:n 1 momentin mukaan asevelvollisen tekemän ilmoituksen perusteella hänelle määrättyä varusmiespalveluksen aloittamisaikaa siirretään, mikäli siirtäminen on tarpeen kansanedustajan tehtävän, valtioneuvoston jäsenyyden tai Euroopan parlamentin jäsenyyden hoitamista varten, mutta varusmiespalvelus on kuitenkin aloitettava viimeistään sinä vuonna, jona asevelvollinen täyttää 29 vuotta.

Ulkomailla asuvan toisen valtion kansalaisella puolestaan ei ole lain 75 §:n 1 momentin mukaan velvollisuutta tulla kutsuntaan eikä varusmiespalvelukseen, jos hänellä on myös toisen valtion kansalaisuus ja hänen asuinpaikkansa on viimeiset seitsemän vuotta ollut muualla kuin Suomessa. Asevelvollinen voidaan kuitenkin määrätä palvelukseen, jos hän muuttaa Suomeen ennen sen vuoden loppua, jona hän täyttää 30 vuotta.

Samoin varusmiespalveluksesta voidaan vapauttaa lain 76 §:n 1 momentin mukaan rauhan aikana hakemuksesta Suomen kansalainen, jolla on myös toisen valtion kansalaisuus, jos hänen asuinpaikkansa ei ole Suomessa ja hän osoittaa, että hänen tosiasialliset siteensä ovat muualle kuin Suomeen. Päätös voidaan pykälän 2 momentin mukaan kuitenkin peruuttaa ja asianomainen määrätä varusmiespalvelukseen, jos vapauttamisen edellytyksissä on tapahtunut olennainen muutos sen vuoksi, että asevelvollinen on ennen sen vuoden loppua jona hän täyttää 30 vuotta muuttanut asumaan Suomeen.

Naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetussa laissa (194/1995) säädetään naisten osalta, että nainen voidaan hakemuksesta ottaa varusmiespalvelusta vastaavaan vapaaehtoiseen asepalvelukseen, jos hän palvelukseen astuessaan on täyttänyt 18 mutta ei 30 vuotta.

Asevelvollisuuslain säännökset varusmiespalveluksen aloittamisen viimeisestä mahdollisesta ajankohdasta eivät siis ole yhtenäisiä. Osa voimassa olevista ikärajaa koskevista säännöksistä ei myöskään sovi yhteen varusmiespalveluksen suorittamisvelvollisuuden päättymistä koskevan säännöksen kanssa.

2.3 Päätös asevelvollisen palveluskelpoisuudesta palveluksen keskeyttämisen yhteydessä

Voimassa olevan lain mukaan joukko-osaston komentaja ei voi tehdä päätöstä asevelvollisen palveluksen keskeyttämisen yhteydessä tämän palveluskelpoisuudesta. Nykytilanteessa varusmiehen palveluksen keskeyttämisestä siis päättää joukko-osaston komentaja, joka tekee samalla esityksen aluetoimistolle palveluskelpoisuusluokituksen muuttamisesta. Aluetoimisto tekee päätöksen asevelvollisen palveluskelpoisuudesta.

Joukko-osaston komentaja tekee päätöksen asevelvollisen palveluksen keskeyttämisestä terveydellisistä syistä ja esittää palveluskelpoisuusluokkaa. Palvelus keskeytyy terveydellisistä syistä vajaalla 3000 varusmiehellä vuosittain. Keskeyttäneistä noin 75% esitetään E-luokkaan ja 25% C-luokkaan. Aluetoimisto kutsuu tai määrää asevelvollisen myöhemmin suoritettavaan aluetoimiston järjestämään tarkastukseen (AJT), jossa palveluskelpoisuus päätetään. Käytännössä tilaisuudessa vahvistetaan joukko-osaston komentajan tekemä esitys.

Joukko-osaston komentajan keskeyttäessä asevelvollisen palveluksen hänet kutsutaan tai tarvittaessa määrätään seuraavaan mahdolliseen aluetoimiston järjestämään tarkastukseen. Määräminen tulee kyseeseen ainakin silloin, jos asevelvollinen ei ole yhtynyt palveluskelpoisuutta koskevaan esitykseen. Mikäli palvelus on keskeytetty palvelusturvallisuussyillä, on se tuotava esiin myös kutsussa tai määräyksessä.

Joukko-osaston komentajan keskeytettyä asevelvollisen palveluksen tulee aluetoimiston - työjärjestyksensä mukaan - tehdä päätös joukko-osaston komentajan esitykseen. Tarkastukseen tulee olla nimettyinä kaksi aluetoimiston asevelvollisuusasioihin perehtynyttä sotilasta.

Aluetoimiston järjestämässä tarkastuksessa tehdään päätökset käsiteltävien asevelvollisten palveluskelpoisuudesta. Jos asevelvollinen on palveluskelpoinen, hänet määrätään aloittamaan palvelus samana vuonna kuin päätös tehdään tai viimeistään toisena kalenterivuonna sen jälkeen. Palveluskelpoisuuden määrittämisessä avustaa lääkäri, joka tekee ehdotuksen asevelvollisen palveluskelpoisuudesta. Lääkärin ei välttämättä tarvitse tehdä palveluskelpoisuusehdotusta palveluksen keskeyttäneistä, vaan päätös voidaan tehdä joukko-osaston tekemän palveluskelpoisuusesityksen pohjalta.

Käytännössä jo nykyisin varusmiespalveluksen keskeyttävät varsin usein mieltävät joukko-osaston komentajan tekemän päätöksen palveluksen keskeyttämisestä merkitsevän myös päätöstä palveluskelpoisuusluokasta, mikä näkyy aika ajoin oikaisuvaatimuksina joukko-osaston komentajan tekemästä palveluksen keskeyttämisspäätöksestä, vaikka tarkoituksena onkin ollut tehdä oikaisuvaatimus palveluskelpoisuusluokkaa koskevasta päätöksestä. Asevelvollinen, jonka palvelus on keskeytynyt terveydellisistä syistä, joutuu nykymentelyssä odottamaan lopullista aluetoimiston palveluskelpoisuuspäätöstä jopa 2-4 kuukautta palveluksen keskeyttämisen jälkeen.

2.4 Muutoksenhaku päätökseen kertausharjoituksesta vapautushakemuksen johdosta

Voimassa olevan lain mukaan vapautusta kertausharjoituksesta haetaan kirjallisesti määräyksen antaneelta aluetoimistolta. Mikäli asevelvollinen on tyytymätön vapautushakemuksen johdosta annettuun päätökseen, hän voi lain mukaan vaatia siihen oikaisua. Oikaisuvaatimuksen käsittelee asevelvollisen kotipaikan mukaan määräytyvä aluetoimisto, joka voi olla eri kuin vapautushakemuksen käsitellyt aluetoimisto. Ennen päätöksen tekemistä oikaisuvaatimuksen käsittelevä aluetoimisto pyytää tällaisessa tapauksessa lausunnon harjoituksen käskyttäneeltä aluetoimistolta. Sekä asevelvollisen itsensä, että aluetoimistojen näkökulmasta olisi selkeämpää ja sujuvampaa, että vain yksi aluetoimisto osallistuisi asian käsittelyyn. Aluetoimistojen keskinäisiä lausunnotmenettelyjä ei voida myöskään tämän kaltaisessa asiassa pitää tarkoituksenmukaisena resurssien käyttämisenä.

2.5 Covid-19-pandemian myötä havaitut muutostarpeet

Puolustusvoimat otti Covid-19-pandemian alettua käyttöön useita varusmiespalvelusta ja reservin kertausharjoituksia koskevia erityisjärjestelyitä, joiden myötä pandemiatilanne on pystytty Puolustusvoimissa pitämään suhteellisen hyvänä. Myös vuoden 2020 kutsunnat pystyttiin järjestämään asianmukaisesti ja turvallisesti poikkeuksellisesta tilanteesta huolimatta. Pandemian myötä havaittiin kuitenkin myös se, ettei asevelvollisuuslainsäädäntö kaikilta osin tarjoa riittäviä joustomahdollisuuksia kevään 2020 kaltaisessa pandemiatilanteessa.

Kutsunnat on 15 §:n 1 momentin mukaan pidettävä vuosittain, ja ne on aloitettava aikaisintaan 15.8. ja päätettävä viimeistään 15.12. Kutsunnanalaisen tulee 16 §:n 1 momentin mukaan osallistua kutsuntatilaisuuteen henkilökohtaisesti, jollei häntä ole vapautettu läsnäolovelvollisuudesta. Perusteita vapautukselle ovat tyhjentävän listan mukaan vaikea vamma tai sairaus, jo tehty osallistuminen valintakokeeseen ja sen myötä palvelukseen määrääminen, tai ulkomailla asuminen ja toimitettu selvitys, jonka perusteella asevelvollisen palveluskelpoisuus voidaan määrittää. Asevelvollinen voidaan siten vapauttaa läsnäolovelvollisuudesta vain yksilökohtaisesti suoraan häneen itsensä liittyvän syyn perusteella. Laki ei siten tällä hetkellä mahdollista esimerkiksi laajempaa etäyhteyksien hyödyntämistä kutsunnoissa. Voimassa oleva lainsäädäntö

ei myöskään mahdollista kutsuntojen järjestämisaajan pidentämistä erityisen vakavassakaan pandemiatilanteessa.

Asevelvollisuuslain 33 §:n mukaan aluetoimisto voi peruuttaa kertausharjoitukseen osallistumista koskevan määräyksen, mikäli asevelvollinen on vammautunut tai sairastunut niin, ettei hän kykene suoriutumaan hänelle suunnitelluista palvelustehtävistä kertausharjoituksessa, tai on tullut ilmi seikkoja, jotka osoittavat, että asevelvollinen voi vaarantaa omaa tai muiden palvelusturvallisuutta, taikka harjoitukseen määrätty asuu pysyvästi ulkomailla eikä määräyksen antajalla ole ollut siitä tietoa määräystä antaessa. Laissa ei sen sijaan ole selkeää säännöstä määräyksen peruuttamisesta esimerkiksi pandemiatilanteessa, vaan tarve määräyksen peruuttamiselle pitäisi voimassa olevan lain mukaan pystyä tällöinkin perustelevaan yksilökohtaisesti.

3 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on ensisijaisesti huolehtia asevelvollisuutta koskevan lainsäädännön ajantasaisuudesta. Esityksen tavoitteena on lisäksi keventää Puolustusvoimien aluetoimistojen hallinnollista taakkaa ja siten mahdollistaa niiden resurssien tehokkaamman käytön. Tavoitteena on samalla vähentää asevelvollisten tarvetta asioida samassa asiassa usean eri Puolustusvoimien tahon kanssa ja siten sujuvoittaa hallinnollisten asioiden käsittelyä myös asevelvollisten näkökulmasta. Tavoitteena on myös varmistaa, että asevelvollisuuslainsäädäntö on riittävän joustavaa myös poikkeuksellisissa olosuhteissa, kuten vaarallisen tartuntatautiepidemian aikana.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Asevelvollisuuslakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että Covid-19-pandemiasta johtuvat ja sen myötä tunnistetut muutostarpeet saatettaisiin osaksi lainsäädäntöä. Lakiin ehdotetaan ensinnäkin lisättäväksi uudet säännökset, joiden mukaan kutsuntojen järjestämisen ajankohdasta ja henkilökohtaisesta läsnäolovelvollisuudesta kutsunnassa olisi mahdollista poiketa, jos se on välttämätöntä vaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi tai muusta erityisestä syystä. Poikkeusmenettelyistä päättäisi ehdotuksen mukaan puolustusministeriö. Ehdotetuilla poikkeusmenettelyillä ei olisi vaikutuksia kutsuntojen järjestämiseen normaalioloissa, vaan niitä olisi mahdollista soveltaa ainoastaan kevään 2020 kaltaisissa erityisen poikkeuksellisissa tilanteissa. Poikkeusmenettelyillä ei myöskään saisi vaarantaa kutsuntojen tarkoituksen toteutumista.

Lisäksi kertausharjoitukseen osallistumista koskevan määräyksen peruuttamisesta koskevaa pykälää ehdotetaan täydennettäväksi uudella säännöksellä, jonka mukaan aluetoimistoille lisättäisiin mahdollisuus kertausharjoituksen peruuttamisen syyksi myös vaarallisen tartuntatautien leviämisen estäminen tai muu erityisen painava syy. Säännös mahdollistaisi harjoitusmääräysten laajamittaisemman peruuttamisen esimerkiksi pandemiatilanteessa ilman yksilökohtaista harkintaa.

Voimassa olevan lain mukaan velvollisuus suorittaa varusmiespalvelusta rauhan aikana päättyy sen vuoden lopussa, jona asevelvollinen täyttää 30 vuotta. Laissa ei kuitenkaan ole yksiselitteistä ja yleisesti sovellettavaa säännöstä siitä, milloin palvelus on viimeistään aloitettava. Lakiin ehdotetaankin lisättäväksi säännös, jonka mukaan varusmiespalvelus on aloitettava viimeistään sinä vuonna, jona asevelvollinen täyttää 29 vuotta. Ehdotetun ikärajan myötä varusmiespalvelus olisi jatkossa aina aloitettava siten, että kaikki lain mukaiset palvelusajat ovat palveluksen aloittamishetkellä edelleen asevelvolliselle mahdollisia. Lisäksi muutos yhdenmukaistaisi sääntelyn kansanedustajan tehtävän, valtioneuvoston jäsenyyden tai Euroopan parlamentin jäsenyyden hoitamista varten koskevan pykälän kanssa, josta vastaava säännös jo löytyy.

Ulkomailla asuvan toisen valtion kansalaisen velvollisuutta tulla palvelukseen koskevaa pykälää sekä toisen valtion kansalaisuuden perusteella varusmiespalveluksesta vapauttamiseen tehtävän päätöksen peruuttamista koskevaa pykälää ehdotetaan samalla muutettavaksi siten, että niissä oleva ikäraja toimisi yhteen uuden yleisesti sovellettavan palveluksen aloittamista koskevan ikärajan kanssa.

Lisäksi lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että Puolustusvoimien toimeenpaneman Koulutus 2020 -ohjelman vaikutukset varusmiespalveluksen koulutuskausiin otetaan huomioon. Puolustusvoimissa on käynnissä Koulutus 2020 -ohjelma, jonka tarkoituksena on uudistaa varusmieskoulutusta ja palveluskäytäntöjä. Ohjelman tavoitteena on kehittää asevelvollisen koulutuspolkua kutsunnanalaisesta reserviläiseksi ja siihen sisältyy myös asevelvollisuuslaisissa säädettyihin koulutuskausiin liittyviä teknisiä uudistustarpeita ja termistön yhdenmukaistamista uudistuksen mukaisesti. Esityksessä ehdotetaan siksi, että aiempien koulutuskausien nimet poistettaisiin lainsäädännöstä.

Asevelvollisuuslain 60 §:ssä säädetään palveluksen keskeyttämisestä. Pykälän 5 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi lisäys, jonka mukaan joukko-osaston komentaja voisi päättää palveluksen keskeyttämisen yhteydessä myös palveluskelpoisuudesta. Ehdotetulla muutoksella yksinkertaistettaisiin palveluskelpoisuuden määrittämisen prosessia, kun päätöksen voisi aluetoimiston sijaan tehdä joukko-osaston komentaja jo palveluksen keskeyttämisestä päätettäessä.

Edellä mainitun lisäksi ehdotetaan, että laissa säädettyä oikaisuvaatimusmenettelyä muutettaisiin siten, että kertausharjoituksesta vapauttamista koskevaa päätöstä koskevan oikaisuvaatimuksen käsittelee sama aluetoimisto, joka on käsitellyt asevelvollisen vapautushakemuksen. Voimassa olevan säännöksen mukaan päätöksen kertausharjoituksesta vapauttamiseen käsittelee asevelvollisen kotipaikan mukaan määrittäytyvä aluetoimisto. Muutoksen myötä yksi aluetoimisto käsittelee asian kokonaisuudessaan.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

Ehdotetut muutokset palveluskelpoisuuden määrittämismenettelyyn ja palveluksen keskeyttämisen yhteydessä ja oikaisuvaatimusmenettelyyn yksinkertaistettaisiin ja nopeutettaisiin kyseisiä menettelyjä asevelvollisten näkökulmasta. Ehdotetuilla muutoksilla arvioitaisiin olevan myönteisiä vaikutuksia myös aluetoimistoihin ja niiden toimintaan.

Hallinnon sujuvuuden ja myös varusmiespalveluksesta määräaikaaisesti vapautettavan kannalta joustavampi menettelytapa olisi se, että joukko-osaston komentaja olisi toimivaltainen teemmään varusmiespalveluksen keskeyttämisen lisäksi päätöksen sekä määräaikaisestä (E-luokitus) että rauhan aikaa koskevasta (C-luokitus) palveluskelpoisuusluokan muuttamisesta.

Tämä selkeyttäisi hallintoa ja vähentäisi aluetoimistojen hallinnollista taakkaa, joka nykyisellään tämän kaltaisissa tilanteissa tarkoittaa erillistä aluetoimiston järjestämää tarkastusta, jossa asevelvollisen palveluskelpoisuusluokasta vasta päätetään. AJT-tilaisuuksia järjestetään vuosittain 160-170 kappaletta, joissa tehdään arviolta 13 000 varusmiespalvelukseen liittyvää palveluskelpoisuuspäätöstä. Muutoksella vähennettäisiin arviolta 3000 AJT-käsittelyä vuosittain. Näiden asioiden käsittely työllistää aluetoimistoja nykyään yhteensä noin yhden henkilötövuoden verran. Muutoksella mahdollistettaisiin siten vastaavan työpanoksen osoittamisen aluetoimistojen muihin tehtäviin.

Aluetoimistojen työmäärä vähenisi myös, jos kertausharjoituksesta vapauttamista koskevaa päätöstä koskevan oikaisuvaatimuksen käsittelee se aluetoimisto, joka on käsitellyt asevelvollisen vapautushakemuksen. Lisäksi menettelytapa selkeytyisi, kun yksi aluetoimisto käsittelee

koko kyseessä olevan muutoksenhakuprosessin alusta loppuun. Muutos selkeyttäisi menettelytapaa myös reserviläisten kannalta, kun asiointi tapahtuisi mahdollisen kahden aluetoimiston sijaan vain yhden aluetoimiston kanssa. Oikaisuvaatimusmenettelyn suoraviivaistaminen nopeuttaisi käsittelyä myös asevelvolliselle, koska muutoksenhakuprosessista jäisi yksi tarpeeton aluetoimistojen välinen lausuntovaihe pois. Asevelvollisen näkökulmasta olisi myös selkeämpää, että hän voisi asioida samassa asiassa vain yhden aluetoimiston kanssa.

Voimassa olevassa laissa ei ole yleistä kaikkiin asevelvollisiin sovellettavaa määräaika, jolloin varusmiespalvelus on viimeistään aloitettava. Tämä on johtanut ongelmallisiin tulkintatilanteisiin tapauksissa, joissa asevelvollinen hakee palveluksen aloittamisajan muuttamista vielä lähestyessään 30 vuoden ikää. Uusi säännös, jonka mukaan varusmiespalvelus olisi aloitettava viimeistään sinä vuonna, jona asevelvollinen täyttää 29 vuotta, selkeyttäisi ja helpottaisi aluetoimistojen toimintaa ja selkeyttäisi sitä niin asevelvolliselle kuin aluetoimistollekin.

Lakiin ehdotettujen kutsuntojen järjestämistä koskevien joustomahdollisuuksien tarkoituksena olisi varmistaa, että kutsunnat pystytään järjestämään turvallisesti kaikissa olosuhteissa. Muutokset kutsuntojen järjestämistä koskevaan sääntelyyn parantaisivat mahdollisuuksia suojata asevelvollisia esimerkiksi tartuntatautiriskiltä. Lakiin ehdotetuilla joustoilla ei olisi vaikutuksia normaaleissa olosuhteissa järjestettäviin kutsuntoihin, vaan ne olisi tarkoitettu sovellettavaksi vain hyvin poikkeuksellisissa tilanteissa.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Voimassa olevan lainsäädännön muutostarpeita on käsitelty edellä jaksossa 2.

Kertausharjoituksesta vapauttamista koskevan oikaisuvaatimuksen käsittelytoimivallan säilyttäminen asevelvollisen kotipaikkakunnan aluetoimistolla aiheuttaisi tilanteita, jossa vapauttamista koskevan päätöksen saattaisi tehdä eri aluetoimisto kuin kertausharjoituksen käskyttänyt aluetoimisto. Menettely ei vastaa hallintolain mukaista oikaisuvaatimuksen peruseriaatetta, jonka mukaan asian ratkaisut viranomaisen käsittelee asian uudelleen ennen varsinaista valitusvaihetta. Myös käsittelyajat säilyisivät pitkinä verrattuna tilanteeseen, jossa sama aluetoimisto käsittelee asian kokonaisuudessaan. Toinen vaihtoehto olisi, että käsittely keskitettäisiin kokonaan hakijan kotipaikan mukaiseen aluetoimistoon. Kertausharjoituksen määrännyt aluetoimisto olisi kuitenkin loogisempi vaihtoehto asiassa toimivaltaiseksi aluetoimistoksi, sillä se tuntee harjoituksen yksityiskohdat paremmin ja pystyy käsittelemään hakemuksen sujuvammin valmiina olevan materiaalin pohjalta.

Kertausharjoituksen määränneellä aluetoimistolla on paras tuntemus alueeseensa kuuluvan joukko-osaston kertausharjoituksen sisällöstä ja kertausharjoituksen valmistelijoista sekä vastuuhenkilöistä, joihin voidaan olla yhteydessä harjoitukseen liittyvissä kysymyksissä. Kertausharjoituksen määräävä aluetoimisto käsittelee harjoitukseen osallistuvien asioita harjoituskohdasta, joten reserviläisten asioiden käsittely tehdään suoraviivaisesti. Kotipaikan mukaisella aluetoimistolla ei ole kosketuspintaa toisen aluetoimiston järjestämään kertausharjoitukseen, eikä sillä ole siten perusteita päätöksenteolle ennen kuin se on hankkinut toiselta aluetoimistolta riittävät perusteet oikaisuvaatimuksen ratkaisemiseksi. Kotipaikan mukaisella aluetoimistolla ei ole muuta tietoa kertausharjoituksesta kuin se mitä asevelvollinen oikaisuvaatimuksen kautta esittää. Oikaisuvaatimusta käsittelevän kotipaikan mukaisen aluetoimiston on erikseen hankit-

tava tiedot kertausharjoitukseen määränneeltä aluetoimistolta, ja ennen päätöksentekoa kotipaikan mukaisen aluetoimiston on pyydettävä lausunto käskyttäneeltä aluetoimistolta. Erillinen tiedonhankinta vaikeuttaa ja hidastaa oikaisuvaatimuksen käsittelyä sekä lisää työkuormitusta tiedonhankinnan ja lausuntojen antamiseen osallistuvien aluetoimistojen osalta. Käsittelyn keskittäminen kokonaan kotipaikan mukaiseen aluetoimistoon johtaisi siihen, että lausuntopyyntöjen määrät aluetoimistojen välillä kasvaisivat entisestään, selvitystyömäärä lisääntyisi ja käsittelyajat pidentyisivät entisestään.

Esityksessä ehdotetun mukaan varusmiespalvelus olisi aloitettava viimeistään sinä vuonna, jona asevelvollinen täyttää 29 vuotta. Vaihtoehto 29 vuoden iälle olisi se, että varusmiespalvelus tulisi aloittaa viimeistään sen vuoden ensimmäisessä saapumiserässä, jona asevelvollinen täyttää 30 vuotta. Tämän muutoksen ei kuitenkaan voida katsoa olevan riittävän vaikuttava, sillä muutoksen tavoitteena on mahdollistaa kaikki palvelustehtävät ennen 30 vuoden ikärajan saavuttamista ja varusmiespalveluksen suorittamisvelvollisuuden päättymistä rauhan aikana. Esimerkiksi erikoisjoukkohaun kautta hakeuduttavan Urheilukoulun pisin palvelusaika (347 päivää) rajautuisi pois, sillä palvelus siellä alkaa vasta huhtikuussa.

Lisäksi ehdotettu muutos mahdollistaisi tarvittaessa pidemmän henkilökohtaisen syyloman käyttämisen, mutta asevelvollinen pystyisi silti suorittamaan 347 päivän palvelusajan loppuun. Henkilökohtaista syylomaa voidaan varusmiehelle myöntää pakottavista henkilökohtaisista syistä enintään 6 kuukautta ja henkilökohtainen syyloma pidentää palvelusaikaa lomaa vastavalla ajalla. Henkilökohtaisen syyloman lomapäiviä ei siis lueta palveluspäiviksi. Jo edellisenä vuonna aloittaminen mahdollistaisi siis kaikki palvelusajat ja jättäisi myös aikaa mahdolliselle lyhyelle keskeytykselle. Tämä myös vastaisi käytäntöä, joka oli ennen viimeisintä palvelusaikojen lyhennystä.

6 Lausuntopalaute

7 Säännöskohtaiset perustelut

9 §. Palveluskelpoisuus. Voimassaolevan lain 9 §:n 2 momentin 4 kohdan mukaan tietoja asevelvollisen palveluskelpoisuuteen vaikuttavista seikoista voidaan saada lain 96 §:n mukaisilta viranomaisilta. Lain 96 § on kuitenkin kumottu lailla 333/2019, joten viittaus ehdotetaan korjattavaksi. Nykyisin Puolustusvoimien oikeudesta saada henkilötietoja asevelvollisuusasioiden hoitamista varten säädetään henkilötietojen käsittelystä Puolustusvoimissa annetussa laissa (332/2019). Muilta osin pykälä vastaisi voimassa olevaa pykälää.

15 §. Kutsunnan aika ja kutsuntaluettelo sekä kutsuntakuulutus. Pykälän 3 momenttia muutettaisiin siten, että kutsunnan ajasta ja paikasta ilmoitettaisiin kutsuntakuulutuksella, joka on nähtävillä ainoastaan Puolustusvoimien verkkosivuilla vähintään kaksi viikkoa ennen kutsuntoja sekä kutsuntojen ajan. Voimassa olevan lain mukaan kutsuntakuulutus tulee pitää nähtävillä myös kunnan ilmoitustaululla.

Julkisia kuulutuksia koskevaa sääntelyä on äskettäin uudistettu vuoden 2020 alusta voimaan tulleella lainsäädäntökokonaisuudella. Uudistuksen yhteydessä kumottiin julkisista kuulutuksista annettu laki (34/1925) ja kuulutuksia koskevat yleiset menettelysäännökset lisättiin hallintolakiin (434/2003). Uuden kuulutuslainsäädännön lähtökohtana on siirtyä kunnan ilmoitustaululla julkaistavista kuulutuksista sähköiseen kuulutusmenettelyyn. Tästä syystä pykälän 3 momentista poistettaisiin velvollisuus laittaa kutsuntakuulutus nähtäville kunnan ilmoitustaululle.

Pykälään lisättäisiin myös uusi 4 momentti, jossa säädettäisiin puolustusministeriön oikeudesta päättää pykälän 1 momentin mukaisen kutsuntojen järjestämisen ajankohdan muuttamisesta, jos se on välttämätöntä vaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi tai muusta erityisestä syystä. Säännöstä voitaisiin soveltaa esimerkiksi vuoden 2020 Covid-19-pandemiatilannetta vastaavassa tilanteessa. Säännöksessä tarkoitettu muu erityinen syy voisi olla esimerkiksi vakavat muutokset lähiympäristön turvallisuustilanteessa.

Päätöksen kutsuntojen normaalista ajankohdasta poikkeamisesta tekisi puolustusministeriö. Päätös voisi tilanteesta riippuen olla valtakunnallinen, alueellinen tai paikallinen. Muilta osin pykälä vastaisi voimassaolevan lain pykälää.

16 §. Läsnaolovelvollisuus kutsunnassa. Pykälään lisättäisiin uusi 5 momentti, jossa säädettäisiin puolustusministeriön oikeudesta päättää pykälän 1 momentin mukaisesta henkilökohtaisesta läsnäolovelvollisuudesta poikkeamisesta kutsunnoissa valtakunnallisesti, alueellisesti tai paikallisesti, jos se on välttämätöntä vaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi tai muusta erityisestä syystä. Muu erityinen syy voisi olla esimerkiksi vakava muutos lähiympäristön turvallisuustilanteessa. Momentin mukaan päätöksen voisi lisäksi tehdä vain, jos se ei vaarantaisi 12 §:ssä tarkoitettua kutsunnan tarkoitusta. Lain 12 §:n mukaan kutsunnan tarkoituksena on määrittää asevelvollisen palveluskelpoisuus, jonka perusteella päätetään palveluksesta. Lisäksi kutsunnassa annetaan tietoa maanpuolustusvelvollisuudesta ja edistetään kansanterveys-työtä.

Kutsuntojen tarkoituksen vaarantumisella tarkoitettaisiin esimerkiksi tilannetta, jossa asevelvollisen palveluskelpoisuutta ei voitaisi määrittää, tai asevelvollinen ei saisi riittävää tietoa palvelukseen määräämisen oikeusvaikutuksista. Henkilökohtaisesta läsnäolosta poikettaessa kutsunnat voitaisiin suorittaa etäyhteyksin, jos asevelvollisen henkilöllisyydestä voidaan varmistua.

Päätöksen henkilökohtaisesta läsnäolovelvollisuudesta poikkeamisesta vaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi tai muusta erityisestä syystä tekisi puolustusministeriö. Päätös voisi tilanteesta riippuen olla valtakunnallinen, alueellinen tai paikallinen. Asevelvollinen ei itse voisi hakea puolustusministeriöltä vapautusta henkilökohtaisesta läsnäolovelvollisuudesta, vaan prosessi olisi aina viranomaisaloitteinen. Puolustusministeriön tekemän alueellisen päätöksen perusteella aluetoimisto voisi tehdä päätöksen siitä, ketkä asevelvolliset ovat henkilökohtaisesta läsnäolovelvollisuudesta vapautettuja kyseisellä alueella.

Voimassaolevan asevelvollisuuslain 16 §:n 2 momentin mukaan aluetoimisto voi vapauttaa henkilökohtaisesta läsnäolovelvollisuudesta kutsunnassa asevelvollisen, jolla on 1) vaikea vamma tai sairaus; 2) joka on osallistunut 29 §:ssä tarkoitettuun valintakokeeseen ja joka on määrätty palvelukseen; tai 3) joka asuu ulkomailla ja on toimittanut lääkärinlausunnon tai muun luotettavan selvityksen, jonka perusteella hänen palveluskelpoisuutensa voidaan määrittää. Voimassa olevan säännöksen mukainen päätös vapauttaa asevelvollinen henkilökohtaisesta läsnäolovelvollisuudesta on siten aina vain yhtä asevelvollista koskeva ja tehdään tyypillisesti asevelvollisen omasta aloitteesta.

Uudella 16 §:n 5 momentilla annettaisiin puolustusministeriölle valtuus päättää siitä, onko aluetoimiston mahdollista poiketa henkilökohtaisesta kuulemisvelvollisuudesta kutsunnassa laajemmin kuin voimassaolevan lain 16 §:ssä tarkoitettujen erikseen yksilöityjen asevelvollisten osalta, jos se olisi tarpeen vaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi tai muusta erityisestä syystä. Puolustusministeriön päätös voisi olla myös aluetoimistoa velvoittava, eli aluetoimiston olisi poikettava henkilökohtaisesta läsnäolovelvollisuudesta kutsunnoissa siltä osin, kuin puolustusministeriö katsoisi sen olevan tarpeen säännöksen tavoitteiden turvaamiseksi.

28 §. *Varusmiespalveluksen aloittamisen ajankohta.* Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi uusi säännös, jonka mukaan varusmiespalvelus olisi aloitettava viimeistään sinä vuonna, jona asevelvollinen täyttää 29 vuotta.

Voimassa olevan lain 37 §:n 2 momentin mukaan velvollisuus suorittaa varusmiespalvelusta rauhan aikana päättyy sen vuoden lopussa, jona asevelvollinen täyttää 30 vuotta. Laissa ei kuitenkaan ole tällä hetkellä yleistä, kaikkii asevelvollisiin sovellettavaa säännöstä viimeisestä mahdollisesta aloittamisajankohdasta. Laissa on sen sijaan erityissäännöksiä asiasta.

Nykyisen lain 35 §:ssä säädetään kansanedustajan, valtioneuvoston jäsenen ja Euroopan parlamentin jäsenen palveluksen aloittamisajan siirrosta ja vapautuksesta kertausharjoituksesta. Sen mukaan asevelvollisen tekemän ilmoituksen perusteella hänelle määrättyä varusmiespalveluksen aloittamisaikaa siirretään tai hänet vapautetaan kertausharjoituksesta, jos siirtäminen tai vapauttaminen on tarpeen kansanedustajan tehtävän, valtioneuvoston jäsenyyden tai Euroopan parlamentin jäsenyyden hoitamista varten. Varusmiespalvelus on kuitenkin aloitettava viimeistään sinä vuonna, jona asevelvollinen täyttää 29 vuotta. Muutos siis yhtenäistäisi sääntelyn kansanedustajan tehtävää, valtioneuvoston jäsenyyttä tai Euroopan parlamentin jäsenyyttä hoitavan kanssa. Erillissäännöksiä asiasta on lisäksi asevelvollisuuslaissa toisen maan kansalaisuuden omaaville henkilöille ja naisille naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetussa laissa. Uuden säännöksen tarkoituksena on saattaa kaikki yhdenvertaiseen asemaan palveluksen aloittamisen viimeisen mahdollisen ajankohdan osalta rauhan aikana. Perustuslain 6 §:n mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan minkään henkilöön liittyvän syyn perusteella ja yleiseen yhdenvertaisuussäännökseen sisältyy vaatimus samanlaisesta kohtelusta samanlaisissa tapauksissa, eikä lailla voida mielivaltaisesti asettaa ihmisiä tai ihmisryhmiä toisia edullisempaan tai epäedullisempaan asemaan.

Koska voimassa olevassa laissa ei ole täsmällistä ikärajaa, varusmiespalveluksen voi nykyisin aloittaa myös heinäkuun saapumiserässä sinä vuonna, jona asevelvollinen täyttää 30 vuotta. Varusmiespalvelus on kuitenkin suoritettava siihen mennessä, jona asevelvollinen täyttää 30 vuotta. Tällöin asevelvollisen olisi mahdollista suorittaa vain lyhin mahdollinen palvelusaika (165 päivää). Tämä ei ole tarkoituksenmukaista Puolustusvoimien näkökulmasta, eikä se ole yhdenvertaista muihin asevelvollisiin nähden. Varusmiespalvelus olisi tarkoitus suorittaa niin, että kaikki mahdolliset palvelusajat ja -tehtävät olisivat mahdollisia. Tästä syystä lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi säännös, jonka mukaan varusmiespalvelus olisi aloitettava viimeistään sinä vuonna, jona asevelvollinen täyttää 29 vuotta.

33 §. *Kertausharjoitusta koskevan määräyksen peruuttaminen.* Pykälässä säädetään aluetoimiston mahdollisuudesta peruuttaa kertausharjoitukseen osallistumista koskeva määräys tiettyjen ehtojen täytyessä. Covid-19-pandemian vuoksi on ilmennyt tarve lisätä peruuttamisen syyksi myös tartuntatautien leviämisen estäminen tai muu erityisen painava syy.

Voimassa olevan pykälän mukaan aluetoimisto voi peruuttaa kertausharjoitukseen osallistumista koskevan määräyksen jos asevelvollinen on vammautunut tai sairastunut niin, ettei hän

kykene suoriutumaan hänelle suunnitelluista palvelustehtävistä kertausharjoituksessa, tai jos on tullut ilmi seikkoja, jotka osoittavat, että asevelvollinen voi vaarantaa omaa tai muiden palvelusturvallisuutta, taikka mikäli harjoitukseen määrätty asuu pysyvästi ulkomailla eikä määräyksen antajalla ole ollut tästä tietoa määräystä annettaessa. Luettelo määräyksen peruuttamisen perusteista on tyhjentävä. Lähtökohtana peruuttamiselle nykytilanteessa on palvelusturvallisuuden vaarantuminen asevelvollisesta itsestään johtuvasta syystä, mutta mahdollisuutta peruuttamiselle ei ole palvelusturvallisuuden vaarantavasta yleisestä syystä johtuen.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättävän uusi 4 kohta, jonka mukaan aluetoimisto voisi peruuttaa kertausharjoitukseen osallistumista koskevan määräyksen, jos se on tarpeen tartuntataudin leviämisen estämiseksi tai muusta erityisen painavasta syystä. Tartuntataudilta ei tässä tilanteessa vaadittaisi erityistä vaarallisuutta kuten 15, 16 ja 60 §:ssä.

Muutos olisi tarpeellinen tilanteissa, joissa katsotaan tarpeelliseksi suojata asevelvollisia tartuntatautiriskiltä tai muusta vastaavasta erityisen painavasta syystä, joka voi olla esimerkiksi vakava muutos lähiympäristön turvallisuustilanteessa. Muutos ei asettaisi aluetoimistolle missään tilanteessa velvollisuutta kertausharjoitukseen osallistumista koskevan määräyksen peruuttamiseen, vaan ainoastaan mahdollisuuden siihen. Asevelvollinen ei voisi itse myöskään vedota 33 §:n mukaisiin perusteisiin, vaan vapautusperusteista kertausharjoituksesta asevelvollisen hakemuksesta säädetään 34 §:ssä.

36 §. *Varusmiespalveluksen tarkoitus.* Pykälässä säädetään varusmiespalveluksen tarkoituksesta ja koulutuskaudesta. Varusmiespalveluksen tarkoitukseen ei esitetä muutoksia ja ehdotus vastaisi pääosin sisällöltään voimassa olevan lain 36 §:ää. Pykälään ehdotetaan tehtävän ainoastaan terminologisia muutoksia koulutuskausiin liittyen.

Puolustusvoimat on uudistanut vuoden 2020 alusta lukien varusmieskoulutusta ja asevelvollisuuden käytäntöjä Koulutus 2020 -ohjelmalla. Sillä on kehitetty kutsuntajärjestelmää, palvelusvalintoja, koulutusjärjestelmää kokonaisuudessaan sekä koulutusmenetelmiä. Asevelvollisen koulutuspolkua kutsunanalaisesta reserviläiseksi on pyritty kehittämään mahdollisimman sujuvaksi. Koulutus 2020 -ohjelman myötä varusmiespalveluksen aikajaksottelu on muutettu aiemmasta kolmijakoisesta nelijakoiseksi. Entiset kaudet peruskoulutus-, erikoiskoulutus- ja joukkokoulutuskausi, on vaihdettu alokas-, koulutushaara-, erikoiskoulutus- ja joukkokoulutusjaksoihin. Koulutuskausi nimellä on siis muutettu. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että se vastaisi paremmin Koulutus 2020-ohjelman myötä muuttunutta tilannetta ja aiempien koulutuskausi nimet poistettaisiin lainsäädännöstä. Tosiasiallinen oikeustila ei siis muuttuisi.

Uudet koulutuskaudet on jo otettu käyttöön vuoden 2020 alusta alkaen, joten muutos selkeyttäisi vallitsevaa asiantilaa, kun vanhentuneet termit poistettaisiin asevelvollisuuslaista. Pykälään ehdotetut muutokset olisivat vain terminologisia, eikä niillä olisi vaikutusta palveluksen järjestämiseen tai tarkoitukseen käytännössä. Muutoksella vähennettäisiin epäjohtonmukaisuutta ja epäselkeyttä.

60 §. *Joukko-osaston komentajan toimivalta päättää palveluskelpoisuudesta palveluksen keskeyttämisen yhteydessä.* Pykälän 5 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että joukko-osaston komentajalla olisi toimivalta päättää asevelvollisen palveluskelpoisuudesta palveluksen keskeyttämisen yhteydessä.

Pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan varusmiehen palveluksen keskeyttämisestä päättää joukko-osaston komentaja. Hän tekee samalla esityksen aluetoimistolle palveluskelpoisuusluokituksen muuttamisesta. Hallinnon sujuvuuden ja myös varusmiespalveluksesta määräaikaikaisesti vapautettavan kannalta joustavampi menettelytapa olisi se, että joukko-osaston komentaja

olisi toimivaltainen tekemään varusmiespalveluksen keskeyttämisen lisäksi päätöksen sekä määräaikaikaisesta (E-luokitus) että rauhan aikaa koskevasta (C-luokitus) palveluskelpoisuusluokan muuttamisesta. Aluetoimistot tekevät vuosittain noin 3000 päätöstä joukko-osaston komentajan esityksestä.

Tämä selkeyttäisi hallintoa ja vähentäisi aluetoimistojen hallinnollista taakkaa, joka nykyisellään tämän kaltaisissa tilanteissa tarkoittaa erillistä aluetoimiston järjestämää tarkastusta, jossa asevelvollisen palveluskelpoisuusluokasta vasta päätetään. Käytännössä jo nykyisin varusmiespalveluksen keskeyttävät varsin usein käsittävät joukko-osaston komentajan tekemän päätöksen palveluksen keskeyttämisestä merkitsevän myös päätöstä palveluskelpoisuusluokasta, mikä näkyy aika ajoin oikaisuvaatimuksina joukko-osaston komentajan tekemästä palveluksen keskeyttämisestä, vaikka tarkoituksena onkin ollut tehdä oikaisuvaatimus palveluskelpoisuusluokkaa koskevasta päätöksestä.

Asevelvollisuuslain 109 §:n mukaan asevelvollinen saa kirjallisesti vaatia oikaisua aluetoimistolta aluetoimiston tai kutsuntalautakunnan päätökseen, joka koskee palveluskelpoisuutta, palvelukseen määräämistä tai palveluksesta vapauttamista, sekä aluetoimiston tai joukko-osaston päätökseen, joka koskee koulutuksen keskeyttämistä, palveluksen keskeyttämistä, huumausaineen käyttöä selvittävään tutkimukseen määräämistä, isyysvapaan ajankohtaa sekä tässä laissa tarkoitettua etuutta. Oikaisuvaatimus on tehtävä 30 päivän kuluessa siitä, kun päätös oikaisuusoituksineen on annettu asevelvolliselle tiedoksi. Oikaisuvaatimus tehdään asevelvollisen kotipaikan mukaan määräytyvälle aluetoimistolle. Oikaisuvaatimus toimitetaan päätöksen tehneelle viranomaiselle. Kutsuntalautakunnan päätöstä koskeva oikaisuvaatimus toimitetaan kuitenkin aluetoimistolle.

Asevelvollisuuslain 110 §:ssä säädetään valituksesta oikaisuasiassa ja muussa asevelvollisuutta koskevasta asiasta. Aluetoimiston oikaisuasiassa antamaan päätökseen sekä muuhun pääesikunnan, puolustushaaran esikunnan, aluetoimiston, joukko-osaston ja kutsuntalautakunnan tämän lain nojalla antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla kutsunta-asiain keskuslautakuntaan.

Esitetyllä muutoksella ei olisi vaikutusta asevelvollisten oikeusturvaan. Oikaisuvaatimuksen käsittelisi joka tapauksessa aluetoimisto ja oikaisuasiassa annettuun päätökseen olisi edelleen mahdollisuus valittaa kutsunta-asiain keskuslautakuntaan, jolloin päätösten yhdenmukaisuus tulisi viime kädessä tällä tavoin varmistettua.

75 §. *Ulkomailla asuvan toisen valtion kansalaisen velvollisuus tulla kutsuntaan ja palvelukseen.* Pykälässä säädetään siitä, että asevelvollisella ei ole velvollisuutta tulla kutsuntaan eikä varusmiespalvelukseen, jos hänellä on myös toisen valtion kansalaisuus ja hänen asuinpaikkansa on viimeiset seitsemän vuotta ollut muualla kuin Suomessa. Nykytilan mukaan asevelvollinen voidaan kuitenkin määrätä palvelukseen, jos hän muuttaa Suomeen ennen sen vuoden loppua, jona hän täyttää 30 vuotta.

Pykälän 1 momentti vastaisi asiallisesti voimassa olevan lain 1 momenttia. Voimassa olevan lain 28 §:ään ehdotetun ikärajan muutoksen vuoksi 75 §:n 1 momentissa säädetty ikäraja kuitenkin laskettaisiin 30 vuodesta 29 vuoteen. Ehdotetun muutoksen myötä asevelvollinen voitaisiin siis määrätä palvelukseen, jos hän muuttaa Suomeen ennen sen vuoden loppua, jona hän täyttää 29 vuotta.

76 §. *Varusmiespalveluksesta vapauttaminen toisen valtion kansalaisuuden perusteella.* Pykälää ehdotetaan muutettavaksi sen 2 momentin osalta vastaavasti kuin 75 §:ää.

109 §. Oikaisuvaatimus. Kertausharjoituksesta vapauttamisesta säädetään asevelvollisuuslain 34 §:ssä Pykälän 3 momentin mukaan vapautusta haetaan kirjallisesti määräyksen antaneelta aluetoimistolta. Mikäli asevelvollinen on tyytymätön vapautushakemuksen johdosta annettuun päätökseen, voi hän lain 109 §:n mukaan vaatia siihen oikaisua. Oikaisuvaatimuksen käsittelee säännöksen mukaan asevelvollisen kotipaikan mukaan määräytyvä aluetoimisto, joka voi olla eri kuin kertausharjoituksesta vapauttamisesta päätöksen tehnyt aluetoimisto. Nykytilassa kertausharjoitukseen käskyttänyt aluetoimisto käsittelee mahdollisen vapautushakemuksen, mutta päätöksestä tehtävän oikaisuvaatimuksen käsittelee reserviläistä valvova aluetoimisto. Ennen päätöksen tekemistä valvova aluetoimisto pyytää lausunnon harjoituksen käskyttäneeltä aluetoimistolta. Oikaisuvaatimusmenettelyn jälkeen on vielä mahdollista valittaa kutsunta-asiain keskuslautakuntaan, joka on ylin valitusaste asevelvollisuutta koskevissa asioissa.

Pykälää ehdotetaan muutettavan siten, että kertausharjoituksesta vapauttamista koskevaa päätöstä koskeva oikaisuvaatimus tehtäisiin sille aluetoimistolle, joka on käsitellyt asevelvollisen vapautushakemuksen. Muutos selkeyttäisi menettelytapaa ennen kaikkea reserviläisen kannalta, kun hän joutuisi asioimaan asiassa vain yhden aluetoimiston kanssa. Menettelytapa vastaisi myös oikaisuvaatimuksen perusajatusta, jonka mukaan päätöksentekijä tarkastaa päätöksen sisällön vielä kertaalleen oikaisuvaatimuksessa esitettyjen seikkojen osalta. Myös aluetoimistojen kannalta menettelytapa selkeytyy, kun yksi aluetoimisto hoitaa koko kyseessä olevan muutoksenhakuprosessin alusta loppuun. Päätöksenteko samalla nopeutuisi, koska lausunтовaihe jäisi pois.

8 Lakia alemman asteinen sääntely

Esitykseen ei sisälly ehdotuksia uusiksi asetuksenantovaltuuksiksi, eikä sillä olisi vaikutuksia lakia alemman asteiseen sääntelyyn.

9 Voimaantulo

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2022 tai mahdollisimman pian sen jälkeen. Siirtymäsäännöksenä esitetäisiin, että mitä 28 §:n 1 momentissa säädetään viimeisestä mahdollisesta palveluksen aloittamisajankohdasta, sovellettaisiin kuitenkin vain 1 päivän tammikuuta 2024 jälkeen varusmiespalveluksensa aloittaviin varusmiehiin. Siirtymäajalla mahdollistettaisiin asevelvollisille ja Puolustusvoimille riittävä varautumisaika ennen varusmiespalveluksen aloittamista.

Lisäksi esitetään, että tämän lain voimaantulo ei vaikuttaisi lain voimaan tullessa voimassa olleen lain nojalla annettuihin palveluksen aloittamista koskeviin päätöksiin. Lailla ei ole tarkoitus puuttua taannehtivasti jo päätettyyn palveluksen aloittamisajankohtaan tai ajankohdan siirtämiseen, eikä se olisi kohtuullista asevelvollisen kannalta, sillä palveluksen aloittamisen ajankohdalla on merkittävä vaikutus asevelvollisen elämään ja arkeen esimerkiksi töiden ja koulutuksen osalta. Myös tämän lain voimaan tullessa aluetoimistossa vireillä ollut asia käsiteltäisiin loppuun noudattaen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

10 Suhde muihin esityksiin

10.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä

Valtioneuvosto on 5.3.2020 asettanut parlamentaarisen komitean selvittämään yleisen asevelvollisuuden kehittämistä ja maanpuolustusvelvollisuuden täyttämistä. Komitean toimikausi on 5.3.2020–31.10.2021 ja sen tehtävänä on laatia kuvaus maanpuolustusvelvollisuudesta sekä

asevelvollisuuden (ml. siviilipalvelus) ja naisten vapaaehtoisen asepalveluksen nykytilasta. Komitean tehtävänä on lisäksi selvittää:

1. asevelvollisuuden (varusmiespalvelus, reserviäika ja vapaaehtoinen maanpuolustus) ja naisten vapaaehtoisen asepalveluksen kehittämistarpeita
2. kehittämistarpeita siviilipalveluksen ja siviilipalvelusaikana hankitun osaamisen hyödyntämisestä kokonaisturvallisuuden toimintamallin tarpeisiin
3. mahdollisuuksia edistää kutsunnoissa nuorten tietoisuutta maanpuolustusvelvollisuuteen ja yleiseen asevelvollisuuteen liittyvissä asioissa. Selvitetään mahdollisuuksia myös naisia koskeviin kutsuntoihin
4. yleisen koulutusjärjestelmän mahdollisuuksia edistää nuorten tietoisuutta kokonaisturvallisuuteen, maanpuolustusvelvollisuuteen ja yleiseen asevelvollisuuteen liittyvissä asioissa
5. kansalaispalvelumallin toteuttamismahdollisuudet sekä itsenäisenä vaihtoehtona että yhdessä siviilipalveluksen kanssa muodostettavana kokonaisuutena. Kansalaispalvelusta tarkastellaan asepalvelusta täydentävänä mallina.

Tähän esitykseen sisältyvissä muutosehdotuksissa on kyse asevelvollisuuslain yksityiskohtien kehittämisestä ja ajantasaistamisesta. Esityksellä ei siten olisi vaikutuksia parlamentaarisen komitean työhön, eikä se miltään osin estäisi asevelvollisuusjärjestelmän mahdollista laajempaa kehittämistä tulevaisuudessa parlamentaarisen komitean työn pohjalta.

Eduskunnalle on samanaikaisesti tämän esityksen kanssa annettu hallituksen esitys laiksi naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta. Mainittuun esitykseen sisältyy vastaava viimeistä mahdollista palveluksen aloittamisajankohtaa koskeva ehdotus kuin tähän hallituksen esitykseen. Varusmiespalveluksen suorittamista koskevista ikärajoista on syytä säätää samalla tavalla sekä naisten että miesten osalta ja esitysten käsittely on tältä osin aiheellista sovittaa yhteen eduskunnan. Esitykset eivät ole muilta osin riippuvaisia toisistaan.

10.2 Suhde talousarvioesitykseen

Esitykseen sisältyvillä ehdotuksilla ei olisi vaikutuksia valtion talousarvioon.

11 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Esitykseen sisältyvissä muutosehdotuksissa on kyse asevelvollisuuslain yksityiskohtien kehittämisestä ja ajantasaistamisesta, eikä niillä olisi merkittäviä perusoikeuksien toteutumiseen liittyviä vaikutuksia. Asevelvollisuuslain suhdetta perustuslakiin ja Suomea sitoviin kansainvälisiin ihmisoikeusvelvoitteisiin on käsitelty yksityiskohtaisesti hallituksen esityksessä asevelvollisuuslaiksi (HE 37/2007 vp, s. 76–81) ja perustuslakivaliokunnan siitä antamassa lausunnossa (PeVL 9/2007 vp).

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi asevelvollisuuslain 60 §:n 5 momenttia siten, että joukko-osaston komentaja voisi asevelvollisen palveluksen keskeyttäessään samalla päättää hänen palveluskelpoisuudestaan. Voimassa olevan sääntelyn mukaan joukko-osaston komentaja tekee palveluskelpoisuudesta esityksen toimivaltaiselle aluetoimistolle, joka päättää asevelvollisuuden palveluskelpoisuudesta. Asevelvollisella, jonka palvelus on keskeytetty, olisi jatkossakin oikeus saattaa asia oikaisuvaatimuksella aluetoimiston käsiteltäväksi ja edelleen valittaa oikaisuvaatimukseen annetusta päätöksestä kutsunta-asiain keskuslautakuntaan. Muutoksella ei siten olisi vaikutuksia asevelvollisten oikeusturvaan.

Asevelvollisuuslain 15 §:ää ehdotetaan esityksessä muutettavaksi siten, että kutsuntakuulutus julkaistaisiin jatkossa lähtökohtaisesti vain sähköisesti. Muutoksen myötä kutsuntakuulutusmenettely vastaisi vuoden 2020 alusta voimaan tullutta yleistä kuulutuslainsäädäntöä (HE 239/2018 vp).

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Lakiehdotus

Laki

asevelvollisuuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan asevelvollisuuslain (1438/2007) 9 §:n 2 momentti, 15 §:n 3 momentti, 28 §:n 1 momentti, 36 §, 60 §:n 5 momentti, 75 §:n 1 momentti, 76 §:n 2 momentti ja 109 §:n 2 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 60 §:n 5 momentti laissa 510/2013 ja 109 §:n 2 momentti laissa 147/2010, sekä
lisätään 15 §:ään uusi 4 momentti, 16 §:ään uusi 5 momentti ja 33 §:ään uusi 4 kohta, sellaisena kuin niistä on 33 § laissa 147/2010, seuraavasti:

9 §

Palveluskelpoisuus

Palveluskelpoisuudesta päätetään tietojen perusteella, jotka asevelvollisesta, hänen terveydentilastaan sekä hänen fyysisestä ja henkisestä suorituskyvystään saadaan:

- 1) asevelvolliselta itseltään;
 - 2) terveydenhuollon ammattihenkilön tarkastuksessa;
 - 3) soveltuvuuskokeessa;
 - 4) henkilötietojen käsittelystä Puolustusvoimissa annetun lain (332/2019) 34 §:ssä tarkoitetulta viranomaiselta.
-

15 §

Kutsunnan aika ja kutsuntaluettelo sekä kutsuntakuulutus

Kutsunnan ajasta ja paikasta ilmoitetaan kutsuntakuulutuksella, joka on nähtävillä Puolustusvoimien verkkosivuilla vähintään kaksi viikkoa ennen kutsuntoja sekä kutsuntojen ajan. Tarpeen mukaan kuulutus voidaan pitää nähtävänä myös muulla tavoin.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua ajankohdasta voidaan puolustusministeriön päätöksellä valtakunnallisesti, alueellisesti tai paikallisesti poiketa, jos se on välttämätöntä vaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi tai muusta erityisestä syystä.

16 §

Läsnäolovelvollisuus kutsunnassa

Edellä 1 momentissa tarkoitettua henkilökohtaisesta läsnäolovelvollisuudesta voidaan puolustusministeriön päätöksellä valtakunnallisesti, alueellisesti tai paikallisesti poiketa, jos se on

välttämätöntä vaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi tai muusta erityisestä syystä. Päätös ei saa vaarantaa 12 §:ssä säädettyä kutsunnan tarkoitusta.

28 §

Varusmiespalveluksen aloittamisen ajankohta

Varusmiespalvelus on aloitettava viimeistään sinä vuonna, jona asevelvollinen täyttää 29 vuotta. Asevelvollinen määrätään aloittamaan varusmiespalvelus yleisenä tai erityisenä palveluksen aloittamispäivänä viimeistään kolmantena kalenterivuonna kutsunnan jälkeen.

33 §

Kertausharjoitusta koskevan määräyksen peruuttaminen

Aluetoimisto voi peruuttaa kertausharjoitukseen osallistumista koskevan määräyksen, jos:

- 4) se on tarpeen tartuntataudin leviämisen estämiseksi tai muusta erityisen painavasta syystä.

36 §

Varusmiespalveluksen tarkoitus

Varusmiespalveluksen aikana asevelvolliset koulutetaan ja harjaannutetaan sotilaallisen maanpuolustuksen tehtäviin ja siten osaltaan luodaan edellytykset sodan ajan varalta tarvittavien joukkokokonaisuuksien tuottamiselle.

Varusmiespalveluksen alkuvaiheessa opetetaan sotilaan perustaidot, tehdään tarvittavat soveltuvuus- ja kuntotestit sekä arvioidaan soveltuvuus miehistön eri palvelustehtäviin sekä johtajakoulutukseen.

Alkuvaiheen jälkeen miehistölle annetaan koulutus miehistön tehtäviin, erityistaitoa vaativiin miehistön tehtäviin sekä vaativimpiin miehistön erityistehtäviin ja johtajakoulutukseen valituille aliupseerin tai reserviupseerin tehtäviin.

Palveluksen loppuvaiheessa 3 momentissa tarkoitettun koulutuksen saaneet varusmiehet koulutetaan toimimaan sodanajan joukon tehtävässä.

60 §

Palveluksen keskeyttäminen

Asevelvollista on kuultava henkilökohtaisesti, jos palvelus keskeytetään 1 momentissa tarkoitulla perusteella. Joukko-osaston komentaja voi samalla päättää asevelvollisen palveluskelppoisuudesta.

75 §

Ulkomailla asuvan toisen valtion kansalaisen velvollisuus tulla kutsuntaan ja palvelukseen

Asevelvollisella ei ole velvollisuutta tulla kutsuntaan eikä varusmiespalvelukseen, jos hänellä on myös toisen valtion kansalaisuus ja hänen asuinpaikkansa on viimeiset seitsemän vuotta ollut muualla kuin Suomessa. Asevelvollinen voidaan kuitenkin määrätä palvelukseen, jos hän muuttaa Suomeen ennen sen vuoden loppua, jona hän täyttää 29 vuotta.

76 §

Varusmiespalveluksesta vapauttaminen toisen valtion kansalaisuuden perusteella

Edellä 1 momentissa tarkoitettu päätös voidaan peruuttaa ja asianomainen määrätä varusmiespalvelukseen, jos vapauttamisen edellytyksissä on tapahtunut olennainen muutos sen vuoksi, että asevelvollinen on ennen sen vuoden loppua, jona hän täyttää 29 vuotta, muuttanut asumaan Suomeen.

109 §

Oikaisuvaatimus

Oikaisuvaatimus on tehtävä 30 päivän kuluessa siitä, kun päätös oikaisuosoituksineen on annettu asevelvolliselle tiedoksi. Oikaisuvaatimus tehdään asevelvollisen kotipaikan mukaan määräytyvälle aluetoimistolle. Kertausharjoituksesta vapauttamista koskevaa päätöstä koskeva oikaisuvaatimus tehdään kuitenkin sille aluetoimistolle, joka on käsitellyt asevelvollisen vapautushakemuksen. Oikaisuvaatimus toimitetaan päätöksen tehneelle viranomaiselle. Kutsuntalautakunnan päätöstä koskeva oikaisuvaatimus toimitetaan kuitenkin aluetoimistolle.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Mitä 28 §:n 1 momentissa säädetään viimeisestä mahdollisesta palveluksen aloittamisajankohdasta, sovelletaan kuitenkin vain 1 päivän tammikuuta 2024 jälkeen varusmiespalveluksensa aloittaviin varusmiehiin. Tämän lain voimaantulo ei vaikuta lain voimaan tullessa voimassa olleen lain nojalla annettuihin palveluksen aloittamista koskeviin päätöksiin.

Tämän lain voimaan tullessa aluetoimistossa vireillä ollut asia käsitellään loppuun noudattaen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Helsingissä x.x.20xx

Pääministeri

Puolustusministeri

*Liite
Rinnakkaisteksti*

Laki

asevelvollisuuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan asevelvollisuuslain (1438/2007) 9 §:n 2 momentti, 15 §:n 3 momentti, 28 §:n 1 momentti, 36 §, 60 §:n 5 momentti, 75 §:n 1 momentti, 76 §:n 2 momentti ja 109 §:n 2 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 60 §:n 5 momentti laissa 510/2013 ja 109 §:n 2 momentti laissa 147/2010, sekä lisätään 15 §:ään uusi 4 momentti, 16 §:ään uusi 5 momentti ja 33 §:ään uusi 4 kohta, sellaisena kuin niistä on 33 § laissa 147/2010, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

9 §

9 §

Palveluskelpoisuus

Palveluskelpoisuus

Palveluskelpoisuudesta päätetään tietojen perusteella, jotka asevelvollisesta, hänen terveydentilastaan sekä hänen fyysisestä ja henkisestä suorituskyvystään saadaan:

- 1) asevelvolliselta itseltään;
- 2) terveydenhuollon ammattihenkilön tarkastuksessa;
- 3) soveltuvuuskokeessa;
- 4) 96 §:ssä tarkoitettulta viranomaiselta.

Palveluskelpoisuudesta päätetään tietojen perusteella, jotka asevelvollisesta, hänen terveydentilastaan sekä hänen fyysisestä ja henkisestä suorituskyvystään saadaan:

- 1) asevelvolliselta itseltään;
- 2) terveydenhuollon ammattihenkilön tarkastuksessa;
- 3) soveltuvuuskokeessa;
- 4) *henkilötietojen käsittelystä Puolustusvoimissa annetun lain (332/2019) 34 §:ssä* tarkoitettulta viranomaiselta.

15 §

15 §

Kutsunnan aika ja kutsuntaluettelo sekä kutsuntakuulutus

Kutsunnan aika ja kutsuntaluettelo sekä kutsuntakuulutus

Kutsunnan ajasta ja paikasta ilmoitetaan kutsuntakuulutuksella, joka on nähtävillä puo-

Kutsunnan ajasta ja paikasta ilmoitetaan kutsuntakuulutuksella, joka on nähtävillä Puolustusvoimien verkkosivuilla vähintään kaksi

Voimassa oleva laki

Ehdotus

lustusvoimien verkkosivuilla ja kunnan ilmoitustaululla vähintään kaksi viikkoa ennen kutsuntoja sekä kutsuntojen ajan. Tarpeen mukaan kuulutus voidaan pitää nähtävänä myös muulla tavoin.

viikkoa ennen kutsuntoja sekä kutsuntojen ajan. Tarpeen mukaan kuulutus voidaan pitää nähtävänä myös muulla tavoin.

Edellä 1 momentissa tarkoitetusta ajankohdasta voidaan puolustusministeriön päätöksellä valtakunnallisesti, alueellisesti tai paikallisesti poiketa, jos se on välttämätöntä vaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi tai muusta erityisestä syystä.

16 §

16 §

Läsnäolovelvollisuus kutsunnassa

Läsnäolovelvollisuus kutsunnassa

Edellä 1 momentissa tarkoitetusta henkilökohtaisesta läsnäolovelvollisuudesta voidaan puolustusministeriön päätöksellä valtakunnallisesti, alueellisesti tai paikallisesti poiketa, jos se on välttämätöntä vaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi tai muusta erityisestä syystä. Päätös ei saa vaarantaa 12 §:ssä säädettyä kutsunnan tarkoitusta.

28 §

28 §

Varusmiespalveluksen aloittamisen ajankohta

Varusmiespalveluksen aloittamisen ajankohta

Asevelvollinen määrätään aloittamaan varusmiespalvelus yleisenä tai erityisenä palveluksen aloittamispäivänä viimeistään kolmantena kalenterivuonna kutsunnan jälkeen.

Varusmiespalvelus on aloitettava viimeistään sinä vuonna, jona asevelvollinen täyttää 29 vuotta. Asevelvollinen määrätään aloittamaan varusmiespalvelus yleisenä tai erityisenä palveluksen aloittamispäivänä viimeistään kolmantena kalenterivuonna kutsunnan jälkeen.

33 §

33 §

Kertausharjoitusta koskevan määräyksen peruuttaminen

Kertausharjoitusta koskevan määräyksen peruuttaminen

Aluetoimisto voi peruuttaa kertausharjoitukseen osallistumista koskevan määräyksen, jos:

Aluetoimisto voi peruuttaa kertausharjoitukseen osallistumista koskevan määräyksen, jos:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

4) *se on tarpeen tartuntataudin leviämisen estämiseksi tai muusta erityisen painavasta syystä.*

36 §

36 §

Varusmiespalveluksen tarkoitus

Varusmiespalveluksen tarkoitus

Varusmiespalveluksen aikana asevelvolliset koulutetaan ja harjaannutetaan sotilaallisen maanpuolustuksen tehtäviin ja siten osaltaan luodaan edellytykset sodan ajan varalta tarvittavien joukkokokonaisuuksien tuottamiselle.

Varusmiespalveluksen aikana asevelvolliset koulutetaan ja harjaannutetaan sotilaallisen maanpuolustuksen tehtäviin ja siten osaltaan luodaan edellytykset sodan ajan varalta tarvittavien joukkokokonaisuuksien tuottamiselle.

Varusmiespalveluksen peruskoulutuskauden aikana opetetaan sotilaan perustaidot, tehdään tarvittavat soveltuvuus- ja kuntotestit sekä arvioidaan soveltuvuus erikois- tai johtajakoulutukseen.

Varusmiespalveluksen *alkuvaiheessa* opetetaan sotilaan perustaidot, tehdään tarvittavat soveltuvuus- ja kuntotestit sekä arvioidaan soveltuvuus *miehistön eri palvelustehtäviin* sekä johtajakoulutukseen.

Erikoiskoulutuskaudella annetaan koulutus miehistön tehtäviin, erityistaitoa vaativiin miehistön tehtäviin sekä vaativimpiin miehistön erityistehtäviin. Johtajakoulutuskaudella annetaan koulutus aliupseerin ja upseerin tehtäviin.

Alkuvaiheen jälkeen miehistölle annetaan koulutus miehistön tehtäviin, erityistaitoa vaativiin miehistön tehtäviin sekä vaativimpiin miehistön erityistehtäviin *ja johtajakoulutukseen valituille aliupseerin tai reserviupseerin tehtäviin.*

Joukkokoulutuskaudella 3 momentissa tarkoitetun koulutuksen saaneet varusmiehet koulutetaan toimimaan sodanajan joukon tehtävissä

Palveluksen loppuvaiheessa 3 momentissa tarkoitetun koulutuksen saaneet varusmiehet koulutetaan toimimaan sodanajan joukon tehtävissä.

60 §

60 §

Palveluksen keskeyttäminen

Palveluksen keskeyttäminen

Asevelvollista on kuultava henkilökohtaisesti, jos palvelus keskeytetään 1 momentissa tarkoitetulla perusteella.

Asevelvollista on kuultava henkilökohtaisesti, jos palvelus keskeytetään 1 momentissa tarkoitetulla perusteella. *Joukko-osaston komentaja voi samalla päättää asevelvollisen palveluskelpoisuudesta.*

Voimassa oleva laki

75 §

Ulkomailla asuvan toisen valtion kansalaisen velvollisuus tulla kutsuntaan ja palvelukseen

Asevelvollisella ei ole velvollisuutta tulla kutsuntaan eikä varusmiespalvelukseen, jos hänellä on myös toisen valtion kansalaisuus ja hänen asuinpaikkansa on viimeiset seitsemän vuotta ollut muualla kuin Suomessa. Asevelvollinen voidaan kuitenkin määrätä palvelukseen, jos hän muuttaa Suomeen ennen sen vuoden loppua, jona hän täyttää 30 vuotta.

76 §

Varusmiespalveluksesta vapauttaminen toisen valtion kansalaisuuden perusteella

Edellä 1 momentissa tarkoitettu päätös voidaan peruuttaa ja asianomainen määrätä varusmiespalvelukseen, jos vapauttamisen edellytyksissä on tapahtunut olennainen muutos sen vuoksi, että asevelvollinen on ennen sen vuoden loppua, jona hän täyttää 30 vuotta, muuttanut asumaan Suomeen.

109 §

Oikaisuvaatimus

Oikaisuvaatimus on tehtävä 30 päivän kuluessa siitä, kun päätös oikaisuosoituksineen on annettu asevelvolliselle tiedoksi. Oikaisuvaatimus tehdään asevelvollisen kotipaikan mukaan määräytyvälle aluetoimistolle. Oikaisuvaatimus toimitetaan päätöksen tehneelle viranomaiselle. Kutsuntalautakunnan päätöstä koskeva oikaisuvaatimus toimitetaan kuitenkin aluetoimistolle.

Ehdotus

75 §

Ulkomailla asuvan toisen valtion kansalaisen velvollisuus tulla kutsuntaan ja palvelukseen

Asevelvollisella ei ole velvollisuutta tulla kutsuntaan eikä varusmiespalvelukseen, jos hänellä on myös toisen valtion kansalaisuus ja hänen asuinpaikkansa on viimeiset seitsemän vuotta ollut muualla kuin Suomessa. Asevelvollinen voidaan kuitenkin määrätä palvelukseen, jos hän muuttaa Suomeen ennen sen vuoden loppua, jona hän täyttää 29 vuotta.

76 §

Varusmiespalveluksesta vapauttaminen toisen valtion kansalaisuuden perusteella

Edellä 1 momentissa tarkoitettu päätös voidaan peruuttaa ja asianomainen määrätä varusmiespalvelukseen, jos vapauttamisen edellytyksissä on tapahtunut olennainen muutos sen vuoksi, että asevelvollinen on ennen sen vuoden loppua, jona hän täyttää 29 vuotta, muuttanut asumaan Suomeen.

109 §

Oikaisuvaatimus

Oikaisuvaatimus on tehtävä 30 päivän kuluessa siitä, kun päätös oikaisuosoituksineen on annettu asevelvolliselle tiedoksi. Oikaisuvaatimus tehdään asevelvollisen kotipaikan mukaan määräytyvälle aluetoimistolle. *Kertausharjoituksesta vapauttamista koskevaa päätöstä koskeva oikaisuvaatimus tehdään kuitenkin sille aluetoimistolle, joka on käsitellyt asevelvollisen vapautushakemuksen.* Oikaisuvaatimus toimitetaan päätöksen tehneelle viranomaiselle. Kutsuntalautakunnan päätöstä

Voimassa oleva laki

Ehdotus

koskeva oikaisuvaatimus toimitetaan kuitenkin aluetoimistolle.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2022.

Mitä 28 §:n 1 momentissa säädetään viimeisestä mahdollisesta palveluksen aloittamisajankohdasta, sovelletaan kuitenkin vain 1 päivän tammikuuta 2024 jälkeen varusmiespalveluksensa aloittaviin varusmiehiin. Tämän lain voimaantulo ei vaikuta lain voimaan tullessa voimassa olleen lain nojalla annettuihin palveluksen aloittamista koskeviin päätöksiin.

Tämän lain voimaan tullessa aluetoimistossa vireillä ollut asia käsitellään loppuun noudattaen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta, jolla kumottaisiin samanniminen voimassa oleva laki. Uudistuksen tarkoituksena on saattaa naisten vapaaehtoista asepalvelusta koskeva lainsäädäntö perustuslain vaatimusten mukaiseksi ja samalla muutenkin lakiteknisesti ajantasaiseksi. Laissa käytettyjä käsitteitä ja palveluksen ikärajoja ehdotetaan samalla osin yhtenäistettäväksi asevelvollisuuslain kanssa.

Laissa säädettyä aikarajaa, jonka kuluessa naisella on oikeus keskeyttää asepalvelus, ehdotetaan esityksessä lyhennettäväksi 45 vuorokaudesta 30 vuorokauteen. Lakiin ehdotetaan samalla lisättäväksi nykyistä kattavimmat muutoksenhakusäännökset. Varusrahaa, valintatilaisuutta ja raskautta koskevat säännökset ehdotetaan nostettavaksi alemman asteisista säädöksistä lakiin. Uudistuksella ei olisi merkittäviä käytännön vaikutuksia naisten vapaaehtoisen asepalveluksen järjestämiseen.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2022. Säännöstä viimeisestä mahdollisesta palveluksen aloittamisajankohdasta sovellettaisiin vasta 1.1.2024 jälkeen vapaaehtoisen asepalveluksen aloittaviin naisiin.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	3
1 Asian tausta ja valmistelu	3
2 Nykytila ja sen arviointi.....	3
2.1 Nykytila.....	3
2.2 Nykytilan arviointi	6
3 Tavoitteet	8
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	8
4.1 Keskeiset ehdotukset.....	8
4.2 Pääasialliset vaikutukset.....	8
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot	9
5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset.....	9
6 Lausuntopalaute.....	10
7 Säännöskohtaiset perustelut.....	10
7.1. Laki naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta	10
8 Lakia alemman asteinen sääntely	18
9 Voimaantulo	18
10 Suhde muihin esityksiin.....	18
10.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä.....	18
10.2 Suhde talousarvioesitykseen	19
11 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	19
LAKIEHDOTUS	22
Laki naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta	22

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

Laki naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta on tullut voimaan 1.4.1995. Lakiin on sen voimaantulon jälkeen tehty useita yksittäisiä muutoksia, mutta sitä ei ole perustuslakiuudistuksen jälkeen kattavasti päivitetty vastaamaan perustuslain vaatimuksia.

Puolustusministeriö asetti 11.9.2020 työryhmän, jonka tehtävänä oli valmistella ehdotus sellaisiksi säädösmuutoksiksi, joilla naisten vapaaehtoista asepalvelusta koskeva sääntely saatetaan kaikilta osin vastaamaan perustuslain vaatimuksia. Työryhmän tehtävänä oli samalla selvittää ja valmistella muut tarpeelliset muutokset lakiin. Työryhmä luovutti mietintönsä puolustusministeriölle 24 päivänä helmikuuta 2021. Työryhmän valmisteleva hallituksen esitysluonnos on ollut lausuntokierroksella 2021 ja sen jatkovalmistelu on tehty virkatyönä puolustusministeriössä.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Nykytila

Perustuslaki

Suomen perustuslain 127 §:n 1 momentin mukaan jokainen Suomen kansalainen on velvollinen osallistumaan isänmaan puolustukseen tai avustamaan sitä sen mukaan kuin laissa säädetään. Pykälän 2 momentin mukaan oikeudesta saada vakaumuksen perusteella vapautus osallistumisesta sotilaalliseen maanpuolustukseen säädetään lailla.

Perustuslain 6 §:n mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Perustuslakivaliokunnan lausunnon (PeVL 9/2007 vp) mukaan perustuslaista ei kuitenkaan perinteisesti ole katsottu johtuvan estettä sille, että asevelvollisuus säädetään lailla koskemaan vain miehiä. Naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta on voitu säätää tavallisella lailla. Perustuslakivaliokunnan mukaan naisten asepalvelus voidaan perustuslakiesityksen perusteluissa olevan nimenomaisen maininnan mukaan säätää edelleen vapaaehtoisuuteen perustuvaksi (HE 1/1998 vp, s. 182/I).

Perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Lisäksi perustuslain 80 §:n 1 momentin mukaan yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka perustuslain mukaan muuten kuuluvat lain alaan, on säädettävä lailla.

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta

Naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain (609/1986) tarkoituksena on lain 1 §:n mukaan estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa sekä tässä tarkoituksessa parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä. Lain tarkoituksena on myös estää sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä.

Lain 7 §:n 1 momentin mukaan välitön ja välillinen syrjintä sukupuolen perusteella on kielletty. Pykälän 2 momentin mukaan välittömällä sukupuoleen perustuvalla syrjinnällä tarkoitetaan tässä laissa: 1) naisten ja miesten asettamista eri asemaan sukupuolen perusteella; 2) eri asemaan asettamista raskaudesta tai synnytyksestä johtuvasta syystä; 3) eri asemaan asettamista sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisun perusteella.

Pykälän 3 momentin mukaan välillisellä sukupuoleen perustuvalla syrjinnällä tarkoitetaan tässä laissa: 1) eri asemaan asettamista sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun nähden neutraalilta vaikuttavan säännöksen, perusteen tai käytännön nojalla, jos menettelyn vaikutuksesta henkilöt voivat tosiasiallisesti joutua epäedulliseen asemaan sukupuolen perusteella; 2) eri asemaan asettamista vanhemmuuden tai perheenhuoltovelvollisuuden perusteella.

Pykälän 4 momentin mukaan edellä 3 momentissa tarkoitettu menettely ei kuitenkaan ole syrjintää, jos sillä pyritään hyväksyttävään tavoitteeseen ja valittuja keinoja on pidettävä aiheellisina ja tarpeellisina tähän tavoitteeseen nähden. Lain 9 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan asevelvollisuuden säätämistä ainoastaan miehille ei pidetä sukupuoleen perustuvana syrjintänä.

Asevelvollisuuslaki ja siviilipalveluslaki

Asevelvollisuuslaissa (1438/2007) säädetään maanpuolustusvelvollisuuden täyttämistä asevelvollisena Puolustusvoimissa. Laki sisältää perussäännökset koskien kutsuntoja ja palveluskelpoisuuden tarkastamista, palvelukseen määräämistä ja sen järjestämistä, aseetonta palvelusta ja maanpuolustusvelvollisuuteen perustumatonta palvelusta, ylimääräistä palvelusta ja palvelusta liikekannallepanon aikana, sekä asevelvollisuuteen kuuluvia etuuksia. Laissa on lisäksi säännöksiä varusmiespalveluksesta vapauttamisesta toisessa valtiossa suoritetun palveluksen perusteella sekä toisen valtion kansalaisuuden perusteella. Lakiin sisältyy myös rangaistussäännöksiä ja säännöksiä muutoksenhausta. Laissa säädetään lisäksi asevelvollisen määräämisestä virka-apu- ja pelastustehtäviin sekä muihin Puolustusvoimille laissa säädettyihin tehtäviin.

Asevelvollisuuslain 2 §:n 1 momentin mukaan jokainen miespuolinen Suomen kansalainen on asevelvollinen sen vuoden alusta, jona hän täyttää 18 vuotta, sen vuoden loppuun, jona hän täyttää 60 vuotta, jollei jäljempänä toisin säädetä. Lain 37 §:n 2 momentin mukaan velvollisuus suorittaa varusmiespalvelusta rauhan aikana päättyy sen vuoden lopussa, jona asevelvollinen täyttää 30 vuotta. Lain 3 §:n 5 momentin mukaan naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta säädetään naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetussa laissa (194/1995) ja vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetussa laissa (556/2007).

Siviilipalveluslaissa (1446/2007) säädetään maanpuolustusvelvollisuuteen perustuvasta siviilipalvelusvelvollisuudesta. Lain 1 §:n 2 momentin mukaan asevelvollinen, jonka vakaumukseen perustuvat syyt estävät häntä suorittamasta asevelvollisuuslaissa (1438/2007) säädettyä palvelusta, vapautetaan sen suorittamisesta ja määrätään suorittamaan siviilipalvelusta niin kuin tässä laissa säädetään. Pykälän 3 momentin mukaan lakia sovelletaan myös naiseen, joka hakeutuu siviilipalvelukseen naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain (194/1995) 4 §:n 1 momentissa säädetyn määräajan jälkeen.

Laki naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta

Naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetussa laissa (194/1995) säädetään naisten vapaaehtoiseen asepalvelukseen hakemisesta, vapaaehtoisen asepalveluksen käytännön järjestelyistä sekä asepalveluksen keskeyttämisestä. Lakia on muutettu viimeksi vuonna 2010 (148/2010).

Voimassaolevan lain 1 §:ssä säädetään vapaaehtoiseen asepalvelukseen valinnan edellytyksistä. Pykälän 1 momentin mukaan nainen voidaan hakemuksesta ottaa varusmiespalvelusta vastaavaan vapaaehtoiseen asepalvelukseen, jos hän palvelukseen astuessaan on 1) Suomen kansalainen; 2) täyttänyt 18 mutta ei 30 vuotta; sekä 3) terveydeltään ja muilta henkilökohtaisilta ominaisuuksiltaan asepalvelukseen sopiva. Pykälän 2 momentin mukaan Puolustusministeriö määrää vuosittain asepalvelukseen otettavien naisten määrän. Asepalveluksen hakemusmenettelystä säädetään lain 2 §:ssä. Pykälän mukaan aluetoimisto ratkaisee asepalvelukseen ottamista koskevan asian ja määrää henkilön palvelukseen.

Lain 3 §:n 1 momentin mukaan asepalvelus suoritetaan asevelvollisuuslaissa säädetyn varusmiespalveluksen yhteydessä, ja asepalvelus rinnastetaan varusmiespalvelukseen kaikin tavoin, jollei lain 7 §:stä muuta johdu. Pykälän 2 momentissa on viittaus vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annettuun lakiin (556/2007), jossa säädetään naisten osallistumisesta vapaaehtoiisiin harjoituksiin ja koulutuksiin.

Lain 4 §:ssä säädetään palveluksen aloittamismääräyksen peruuttamisesta. Pykälän 1 momentin mukaan, jos asepalvelusta suoritettava nainen 45 päivän kuluessa palveluksen aloittamispäivästä ilmoittaa, ettei hän jatka palvelusta, hänet on heti kotiutettava. Pykälässä säädetään myös peruuttamismenettelystä. Pykälän 4 momentissa säädetään, että pykälässä tarkoitettuun päätökseen sovelletaan, mitä asevelvollisuuslain 109 §:ssä säädetään oikaisusta ja mitä mainitun lain 110 §:ssä säädetään valituksesta oikaisuasiassa.

Lain 5 §:n mukaan vapaaehtoiseen asepalvelukseen määrättyyn naiseen sovelletaan 4 §:ssä säädettyin poikkeuksin kaikkia säännöksiä, jotka koskevat asevelvollisuuslain mukaisesti varusmiespalvelukseen määrättyä. Pykälässä säädetään myös naisen oikeudesta palveluksen päätyttyä palata työhön siten kuin maanpuolustusvelvollisuutta täyttävän työ- ja virkasuhteen jatkumisesta annetussa laissa (305/2009) säädetään.

Lain 6 §:ssä säädetään velvollisuudesta selvittää vapaaehtoiseen asepalvelukseen hakevalle naiselle palvelukseen määräämisen oikeusvaikutuksista. Lain 7 §:n mukaan asepalvelusta suorittavaan naiseen sovelletaan 5 §:n estämättä raskauteen, synnytykseen ja äitiyteen liittyviä säännöksiä.

Valtioneuvoston asetus naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta

Naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetussa valtioneuvoston asetuksessa (541/2013) säädetään tarkemmin naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta. Asetuksella on kumottu naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annettu asetus (266/1995).

Voimassaolevan asetuksen 1 §:ssä säädetään hakemuksen toimittamisesta aluetoimistolle. Asetuksen 2 §:ssä säädetään vapaaehtoiseen asepalvelukseen hakeville järjestettävästä valintatilaisuudesta.

Lisäksi asetuksen 3 §:ssä säädetään, että aluetoimiston on toimitettava palveluksen aloittamismääräys asepalvelukseen hyväksytyille todisteellisesti. Määräyksessä on ilmoitettava, milloin ja mihin joukko-osastoon asianomaisen on saavuttava palvelukseen.

Puolustusministeriön määräys naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta

Puolustusministeriö on antanut 31.3.1995 määräyksen, jossa säädetään tarkemmin naisten vapaaehtoisen asepalveluksen järjestämisestä.

Määräyksen 1 §:ssä on määrättyä raskauden vaikutuksesta asepalvelukseen. Pykälän mukaan raskaana olevaa naista ei valita asepalvelukseen, eikä raskaana olevaa määrätä kertausharjoitukseen. Lisäksi naiselle voidaan myöntää lykkäystä tai hänet voidaan vapauttaa palveluksesta toistaiseksi raskauden perusteella.

Määräyksen 2 §:n mukaan asepalvelusta suorittavat naiset majoitetaan joukko-osastoissa naisia varten järjestettyihin erillisiin tiloihin. Määräyksen 3 §:n mukaan sellainen henkilökohtainen varustus, jota ei järjestetä Puolustusvoimien toimesta, korvataan erityisellä varusrahalla pääesikunnan määräyksen mukaisesti. Lisäksi määräyksen 4 §:n mukaan pääesikunta antaa tarvittaessa tarkempia ohjeita päätöksen täytäntöönpanoa koskien.

2.2 Nykytilan arviointi

Yleistä

Naisten vapaaehtoista asepalvelusta koskeva sääntely ei tällä hetkellä kaikilta osin vastaa perustuslain vaatimuksia. Ongelmallisena voidaan tältä osin pitää erityisesti sitä, että valtioneuvoston asetuksella ja puolustusministeriön määräyksellä säädetään sellaisista asioista, joista tulisi perustuslain 80 §:n mukaan säätää lailla. Esimerkiksi raskauden vaikutuksesta asepalvelukseen määrittämiseen ja asepalveluksen suorittamiseen on säännöksiä puolustusministeriön määräyksessä. Palvelukseen määrittämisellä ja palveluksen keskeyttämisellä on suora vaikutus yksilön oikeuksiin ja velvollisuuksiin, mistä syystä niistä tulisi säätää lailla. Lisäksi puolustusministeriön määräyksessä säädetään erityisestä varusrahasta, jolla korvataan vapaaehtoista asepalvelusta suorittavalle naiselle sellainen välttämätön henkilökohtainen varustus, jota Puolustusvoimat ei tarjoa asepalvelusta suorittaville. Varusraha on sellainen rahallinen etuus, josta tulee perustuslain 80 §:n mukaan säätää lailla.

Voimassa oleva laki naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta on myös säädösteknisesti osin vanhentunut. Vuoden 2007 asevelvollisuuslain kokonaisuudistuksen yhteydessä ei päivitetty naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annettua lakia, mistä syystä esimerkiksi asevelvollisuuslain terminologisia uudistuksia ei ole tehty vastaavasti naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annettuun lakiin. Vapaaehtoinen asepalvelus suoritetaan yhdessä varusmiespalveluksen kanssa, mistä syystä lakien säädöstekninen ja terminologinen yhdenmukaistaminen olisi perusteltua.

Muutoksenhakumenettely

Asevelvollisuuslain 109 §:n mukaan asevelvollinen saa kirjallisesti vaatia oikaisua aluetoimistolta aluetoimiston tai kutsuntalautakunnan päätökseen, joka koskee palveluskelpoisuutta, palvelukseen määrittämistä tai palveluksesta vapauttamista, sekä aluetoimiston tai joukko-osaston päätökseen, joka koskee koulutuksen keskeyttämistä, palveluksen keskeyttämistä, huumausaineen käyttöä selvittävään tutkimukseen määrittämistä, isyysvapaan ajankohtaa sekä asevelvollisuuslaissa tarkoitettua etuutta. Asevelvollisuuslain 110 §:n 2 momentin mukaan aluetoimiston oikaisuasiassa antamaan päätökseen sekä muuhun pääesikunnan, puolustushaaran esikunnan, aluetoimiston, joukko-osaston ja kutsuntalautakunnan asevelvollisuuslain nojalla antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla kutsunta-asiain keskuslautakuntaan.

Voimassaolevassa laissa naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta ei ole lain 4 §:ssä tarkoitettua palveluksen aloittamismääräyksen peruuttamista koskevaa säännöstä lukuun ottamatta muita säännöksiä oikaisuvaatimusmenettelystä tai muutoksenhausta. Muista lain perusteella tehtävistä hallintopäätöksistä valitetaan siten oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain (808/2019) 8 §:n mukaisesti suoraan hallinto-oikeuteen. Käytännössä tulkinta ei ole kuitenkaan aina osoittautunut selväksi, vaan nimenomaisten muutoksenhakusäännösten puuttuminen on johtanut ongelmiin palvelukseen hakemista koskevissa asioissa. Hallinto-oikeudet ovat muutamissa tapauksissa soveltaneet naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain 3 §:n 1 momenttia siten, että säännöksen perusteella myös palvelukseen hakemista koskevaan asiaan sovellettaisiin asevelvollisuuslain 109 ja 110 §:n muutoksenhakusäännöksiä. Momentin mukaan asepalvelus järjestetään asevelvollisuuslaissa säädetyn varusmiespalveluksen yhteydessä ja se suoritetaan samalla tavalla kuin varusmiespalvelus sekä rinnastetaan siihen kaikissa suhteissa, jollei 7 §:stä muuta johdu. Hallinto-oikeudet ovat mainitun säännöksen perusteella siirtäneet valituksia käsiteltäväksi kutsunta-asiain keskuslautakuntaan. Lain 3 §:n 1 momenttia ei ole kuitenkaan tarkoitettu sovellettavaksi palvelukseen hakemiseen ja valitsemiseen, vaan sanamuotonsa mukaisesti vasta palveluksen järjestämiseen. Myöskään kutsunta-asiain keskuslautakunta ei ole siksi katsonut olevansa toimivaltainen käsittelemään palvelukseen valitsemista koskevia valituksia.

Nimenomaisten muutoksenhakusäännösten puuttuminen on siten johtanut tilanteisiin, joissa palvelukseen hakenut nainen ei ole viivytyksettä saanut asiaansa minkään muutoksenhakuviranomaisen käsiteltäväksi. Tätä voidaan pitää erittäin ongelmallisena perustuslain 21 §:n näkökulmasta. Perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi.

Palveluksen keskeyttämisen määräaika

Voimassa olevan lain 4 §:n mukaan, jos palveluksen aloittamismääräyksen saanut nainen ilmoittaa, ettei hän aloita asepalvelusta, määräys on heti peruutettava. Jos asepalvelusta suorittava nainen 45 päivän kuluessa palveluksen aloittamispäivästä ilmoittaa, ettei hän jatka palvelusta, hänet on pykälän mukaan kotiutettava heti. Pykälän mukainen määräaika perustuu vuonna 1995 voimassa olleen peruskoulutuskauden pituuteen. Määräaika on suhteutettu siten, että naisten harkinta-aika vapaaehtoisen asepalveluksen keskeyttämisestä on päätynyt ennen kuin koulutushaaravalinnat on tehty.

Koulutusrakenteen muutos on mahdollistanut sen, että naisilla on ollut mahdollisuus käyttää lain mukaista harkinta-aikaa ja keskeyttää palvelus koulutushaaravalintojen julkaisun jälkeen kuudennella palvelusviikolla. Koulutushaaravalintojen jälkeisten keskeytysten vaikutusta on vaikea hallinnoida, koska seitsemännen palvelusviikon alussa toteutetaan valintoihin liittyvät mahdolliset perusyksiköiden väliset siirrot. Tämän vuoksi on riskinä, että koulutusvalintojen jälkeen tehtyjen keskeytysten vuoksi joitakin keskeisiä tehtäviä jää täyttämättä tai tehtyjä valintoja joudutaan muuttamaan. Keskeisten tehtävien täyttäminen tulisi turvata kaikissa tilanteissa.

Kun keskeytys on mahdollista vielä tehtyjen koulutushaaravalintojen jälkeen, osa varusmiehistä voi mahdollisesti joutua vaihtamaan yksikköä uudestaan keskeytyksestä aiheutuvien muutosten johdosta, mikä saattaa aiheuttaa jälkeen jäämistä koulutuksessa. Tämä saattaa nämä varusmiehet epätasa-arvoiseen asemaan myöhemmin tehtäviin johtajavalintoja koskien. Keskeytyksen aiheuttamien koulutushaaravalintoihin liittyvien päätösten purkaminen ja keskeytyksistä johtuvien uusien päätösten tekeminen aiheuttaa myös turhaa hallinnollista työtä.

3 Tavoitteet

Esityksen ensisijaisena tavoitteena on tehdä naisten vapaaehtoista asepalvelusta koskevaan lainsäädäntöön muutokset, joilla se saatetaan kokonaisuudessaan vastaamaan perustuslain vaatimuksia. Esityksen tavoitteena on samalla lakiteknisesti ajantasaistaa naisten vapaaehtoista asepalvelusta koskevaa lainsäädäntöä ja yhtenäistää sääntelyä ja laissa käytettyä terminologiaa asevelvollisuuslain kanssa.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta, jolla korvattaisiin voimassa oleva laki. Kyseessä olisi naisten vapaaehtoista asepalvelusta koskevan sääntelyn lakitekkinen ajantasaistaminen. Yksilön oikeuksia ja velvollisuuksia koskevat säännökset nostettaisiin perustuslain 80 §:ssä edellytetyllä tavalla asetus- ja määräystasolta lain tasolle. Lain tasolle nostettaisiin asepalvelukseen hakemisen määräaika, valintatilaisuutta, raskautta ja varusrahaa koskevat säännökset.

Palveluksen aloittamisen ikäraja muutettaisiin siten, että asepalvelus olisi aloitettava viimeistään sinä vuonna, jona asevelvollinen täyttää 29 vuotta. Vastaava muutos on tarkoitettu sisällyttävä myös valmisteilla olevaan asevelvollisuuslain muutosehdotukseen. Lisäksi palveluskelpoisuutta koskeva sääntely yhdenmukaistettaisiin asevelvollisuuslain 9 §:n kanssa. Voimassa olevan lain 1 §:ää ehdotettaisiin muutettavaksi siten, että 1 §:n 1 momentin 3 kohta korvattaisiin viittauksella asevelvollisuuslain 9 §:ään, jossa määritellään asevelvollisen palveluskelpoisuus.

Ehdotuksessa voimassa olevan lain 4 §:n mukainen 45 päivän määräaika laskettaisiin 30 päivään. Myös asepalvelukseen hakemisen määräaika muutettaisiin siten, että uusi määräaika olisi 15 päivänä tammikuuta. Lisäksi lakiin lisättäisiin säännökset muutoksenhausta asepalvelukseen valitsemista koskevaan päätökseen. Ehdotuksen mukaan palvelukseen valitsemista koskevaan päätökseen sovellettaisiin jatkossa oikaisuvaatimusmenettelyä. Oikaisuvaatimukseen annettua päätöksestä saisi valittaa kutsunta-asiain keskuslautakuntaan.

Naisen oikeudesta palata työhönsä palveluksen päätyttyä työ- ja virkasuhteen jatkumisesta annetun lain (305/2009) mukaisesti lisättäisiin oma pykälänsä. Lisäksi lakiin otettaisiin henkilötietojen käsittelyn osalta viittaus henkilötietojen käsittelystä Puolustusvoimissa annettuun lakiin (332/2019) sekä henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annettuun lakiin (1054/2018).

4.2 Pääasialliset vaikutukset

Esityksen keskeisimpänä tavoitteena on saattaa naisten vapaaehtoista asepalvelusta koskeva sääntely kokonaisuudessaan perustuslain vaatimusten mukaiseksi ja samalla lakiteknisesti ajantasaiseksi. Esityksellä ei arvioida olevan valtionaloudellisia vaikutuksia.

Asepalvelusta suorittavalla naisella olisi ehdotuksen mukaan 30 vuorokauden kuluessa palveluksen aloittamispäivästä oikeus ilmoittaa, ettei hän jatka palvelusta. Harkinta-ajan lyhentäminen 45 vuorokaudesta 30 vuorokauteen merkitsisi, että koulutushaaravalinnat tehtäisiin vasta harkinta-ajan päättymisen jälkeen. Näin ollen asepalvelusta suorittavien naisten keskeytysten vuoksi tehtävät uudet koulutushaaravalinnat ja niistä johtuvat siirrot perusyksiköiden välillä loppuisivat. Muutos siis sujuvoittaisi palveluksen järjestämistä niin asevelvollisten, vapaaehtoista asepalvelusta suorittavien naisten, kuin Puolustusvoimienkin kannalta.

Harkinta-ajan lyhentämisellä 45 vuorokaudesta 30 vuorokauteen ei arvioida olevan merkittävää kielteistä vaikutusta asevelvollisuuden kiinnostavuuteen tai asevelvollisuutta suorittavan oikeuksiin. Pääosa naisten keskeytyksistä on jo ennen koulutusrakenteen muutosta tapahtunut ensimmäisen 30 palveluvuorokauden aikana. Saapumiserittäin naisilla on keskimäärin noin 70 keskeytystä, joista noin 50 tapahtuu ennen 30 vuorokauden täyttymistä. Naisten vapaaehtoiseen asepalvelukseen hakeutuvien määrään ja palvelushalukkuuden arvioitaisiin siis pysyvän muutoksesta huolimatta ennallaan.

Muutoksella saavutettaisiin myös aikaisempaa tasa-arvoisempi tilanne. Nykyinen 45 vuorokauden mittainen oikeus keskeyttää palvelus on muuttunut koulutusrakenteen vaihtuessa aikaisempaa epätasa-arvoisemmaksi, kun keskeyttäminen on mahdollista vielä koulutushaaravalintojen tekemisen jälkeen. Muutoksen myötä pystyttäisiin myös paremmin turvaamaan keskeisten tehtävien täyttäminen.

Esityksellä yhtenäistettäisiin lisäksi naisten vapaaehtoista asepalvelusta koskevaa sääntelyä asevelvollisuuslain kanssa, mikä parantaisi naisten asepalvelusta suorittavien ja asevelvollisten yhdenvertaisuutta. Kutsunta-asian keskuslautakunnan käsittelyaika on tyypillisesti valitusasioissa muutaman viikon mittainen, kun taas hallinto-oikeuksien käsittelyajat ovat huomattavasti tätä pidempiä. Lisäksi kutsunta-asian keskuslautakunnan käsittely on maksutonta, kun taas hallinto-oikeus perii käsittelystä tuomioistuinmaksulaissa (1455/2015) säädetyn mukaisesti käsittelystä mahdollisesti maksun. Hallinto-oikeuden oikeudenkäyntimaksun suuruus on lain 2 §:n mukaan 250 euroa. Tuomioistuimen maksuttomista suoritteista säädetään lain 5 §:ssä. Muutoin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019).

Ehdotettu palvelukseen hakemisen määräajan aikaistaminen mahdollistaisi lisäksi naisten valintatilaisuuden järjestämisen kutsuntojen yhteydessä ja terveystarkastusrytmin yhtenäistämisen miesten kanssa. Valintatilaisuuksien järjestäminen kutsuntojen yhteydessä edellyttää käytännössä erityisesti tilavarausten vuoksi, että Puolustusvoimilla on jo tammikuussa tiedossa naisten vapaaehtoiseen asepalvelukseen hakeneiden määrä kullakin alueella. Voimassa olevan määräajan mukaan Puolustusvoimat saa tiedon palvelukseen hakeneiden naisten määrästä vasta maaliskuun alussa, jolloin seuraavan syksyn kutsuntojen tilavaraukset on käytännössä jo tehty.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Vaihtoehtoja nyt tehtäville muutoksille olisi ensinnäkin nykytilan säilyttäminen. Nykytilan säilyttämisen myötä nykytilainsäädännön mukaiset perustuslailliset ongelmat jäisivät kuitenkin voimaan, mistä syystä nykytilan säilyttäminen ei olisi tarkoituksenmukaista. Uudistuksen tavoitteena on saattaa naisten vapaaehtoista asepalvelusta koskeva lainsäädäntö perustuslainmukaiseksi ja ajantasaiseksi, joten uudistuksen tekemättä jättäminen ja nykytilan säilyttäminen ilman muita toimenpiteitä ei sen vuoksi ole toteuttamiskelpoinen vaihtoehto.

Vaihtoehtoinen tapa toteuttaa tarvittavat muutokset voimassa olevan lain kumoamisen ja uuden säätämisen sijaan olisi muutosten tekeminen voimassa olevaan lakiin. Voimassa oleva laki on kuitenkin säädetty ennen perustuslakiuudistusta ja on osin lakiteknisesti vanhentunut. Lakiin on tehtävä useita muutoksia ja selkeyden vuoksi myös tiettyjen säännösten järjestyksen vaihtamista on pidetty esitystä valmisteltaessa tarpeellisena. Lakiin on lisäksi nostettava useita säännöksiä lakia alemman tasoista säädöksistä. Voimassa olevan lain muuttaminen johtaisikin todennäköisesti soveltajan kannalta tarpeettoman sekavaan lopputulokseen, mikä korostuisi entisestän

mahdollisten tulevien uudistusten myötä. Lainsäädännön nykyaikaistamisen kokonaisuudessaan voidaankin arvioida myös helpottavan naisten vapaaehtoista lainsäädäntöä koskevan lainsäädännön tulevaa kehittämistä.

Valmistelussa tarkasteltiin monia erilaisia vaihtoehtoja peruuttamisoikeuden aikarajalle. Palvelukseen astutaan aina maanantaina, joten neljän palvelusviikon (ensimmäiset 28 päivää) aikana sekä Puolustusvoimille että palveluksen astuneelle itselleen käsitys soveltuvuudesta asepalvelukseen on jo alkanut muodostua. Tämän jälkeen viikonloppuvapaalta, tai mahdolliselta maanantain henkilökohtaiselta lomapäivältä (HL-päivä) tultaessa on mahdollisuus tehdä vielä peruutusilmoitus jommankumman osapuolen toimesta, sillä ehdotettu 30 päivää täytyisi tiistaina.

Tarkastelussa oli myös vaihtoehto, jossa aikaraja olisi 26 päivää, jolloin peruuttaminen tulisi tehdä ennen yllä tarkoitettua viikonloppuvapaata perjantaina. Tätä vaihtoehtoa ei kuitenkaan pidetty tarkoituksenmukaisimpana, sillä se turhaan lyhentäisi aikaa, joka asepalvelukseen soveltuvuuden toteamiseksi jää, tuomatta kuitenkaan muita positiivisia vaikutuksia.

40 päivän aikaraja oli niin ikään tarkastelussa, mutta se ei olisi riittävän suuri muutos nykytilaan nähden muutokselle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Aikarajan tulisi olla suhteutettu alokaskauden pituuteen siten, että jatkokoulutusvalinnat tehtäisiin vasta sitten, kun peruuttamisoikeus olisi jo päättynyt. Tarkastelussa oli myös 35 päivää, joka taas ei sovi, sillä se on sunnuntai ja osuisi viikonloppuvapaiden yhteyteen.

Valmistelussa nousi esille myös kaksi eri vaihtoehtoa muutoksenhakureitille. Vaihtoehtoina olivat kutsunta-asiain keskuslautakunta ja hallinto-oikeus. Kutsunta-asiain keskuslautakuntaa pidettiin lopulta parhaana valintana käsittelyn maksuttomuuden ja hallinto-oikeuteen nähden verrattain nopean käsittelyn vuoksi. Myös asevelvollisten muutoksenhaku tapahtuu kutsunta-asiain keskuslautakunnan kautta. Muutoksenhakumahdollisuus kutsunta-asian keskuslautakuntaan nopeuttaisi, yhdenmukaistaisi ja tasa-arvoistaisi asevelvollisten ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavien naisten muutoksenhakumenettelyä.

6 Lausuntopalaute

Täydennetään lausuntokierroksen jälkeen.

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1. Laki naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta

1 §. Naisten vapaaehtoiseen asepalvelukseen ottaminen. Pykälässä säädettäisiin naisten vapaaehtoiseen asepalvelukseen ottamisesta ja se vastaisi pääosin sisällöltään voimassaolevan naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain 1 §:ää. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin palvelukseen ottamisen aineellisista edellytyksistä. Momentin 1 kohdan mukaan palvelukseen valittavan naisen tulisi olla palveluksen aloittamishetkellä Suomen kansalainen. Tämä vastaisi voimassaolevan lain säännöstä. Palvelukseen hakevan naisen mahdollinen muu kuin Suomen kansalaisuus ei vaikuttaisi valintaan.

Pykälän 1 momentin 2 kohta vastaisi asiallisesti voimassa olevan lain 1 §:n 1 momentin 3 kohtaa, mutta säännöksen sanamuotoa ehdotetaan yhdenmukaistettavaksi asevelvollisuuslain kanssa. Voimassaolevan säännöksen mukaan palvelukseen voidaan valita nainen, joka on terveydeltään ja muilta henkilökohtaisilta ominaisuuksiltaan asepalvelukseen sopiva. Vapaaehtoiseen palvelukseen hakevat naiset käyvät palveluksessa läpi saman koulutuksen ja heidät määrätään samoihin sodan ajan tehtäviin kuin asevelvollisuuslain mukaan palvelustaan suorittavat

miehet. Tosiasiallisesti naisten ja miesten sopivuus palvelukseen arvioidaan siksi samojen palveluskelpoisuutta koskevien kriteerien mukaisesti, eikä ole tarkoituksenmukaista, että naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain ja asevelvollisuuslainsäädännökset on kirjoitettu eri tavalla. Momentin 3 kohdan säännös ehdotetaan siksi selvytyden ja sääntelyn yhdenmukaisuuden vuoksi kirjoitettavaksi viittaamalla jatkossa suoraan asevelvollisuuslain 9 §:ään, jossa säädetään palveluskelpoisuudesta ja palveluskelpoisuudesta päättämisestä.

Momentissa säädettyjen ehtojen lisäksi myös palvelukseen hakevan naisen raskaus voisi estää valinnan palvelukseen. Raskauden vaikutuksista palvelukseen valintaan ja palveluksen suorittamiseen säädettäisiin erikseen lain 8 §:ssä. Voimassa olevan lain 1 §:n 1 momentin käsite palvelukseen astuminen ehdotetaan samalla muutettavaksi uudessa pykälässä muotoon palveluksen aloittaminen. Muutoksen myötä säännös vastaisi asevelvollisuuslaissa käytettyä terminologiaa.

Pykälän 2 momentin mukaan palvelukseen valittavan naisen tulisi olla palveluksen aloittamishetkellä täyttänyt 18 vuotta, mikä vastaisi voimassa olevan lain 1 §:n 1 momentin 2 kohtaa. Palveluksen aloittamisen yläikärajaa ehdotetaan sen sijaan alennettavaksi siten, että palvelus tulisi jatkossa aloittaa viimeistään sinä vuonna, jona nainen täyttää 29 vuotta. Voimassa olevan lain 1 §:n mukaan palvelus on aloitettava ennen kuin nainen täyttää 30 vuotta.

Asevelvollisuuslain 37 §:n 2 momentin mukaan velvollisuus suorittaa varusmiespalvelus päättyy sen vuoden lopussa, jona asevelvollinen täyttää 30 vuotta. Voimassa oleva sääntely mahdollistaakin palveluksen aloittamisen niin myöhään, ettei nainen välttämättä ehdi suorittamaan koulutustaan loppuun asti ennen kuin hänet pitää jo mainitun asevelvollisuuslain säännöksen nojalla kotiuttaa. Ehdotetun säännöksen myötä palvelus aloitettaisiin aina siten, että kaikki palvelusajat 347 päivään asti olisivat palveluksen aloittamishetkellä vielä mahdollisia.

Pykälän 3 momentin mukaan palvelukseen ottamista koskevan asian käsittelisi ja ratkaisisi naisen kotipaikan mukaan määräytyvä aluetoimisto. Puolustusvoimien aluetoimistoista ja niiden tehtävistä säädetään tarkemmin asevelvollisuuslain 5 ja 8 §:ssä. Menettelyyn sovellettaisiin nykytilaa vastaavasti hallintolain säännöksiä, siltä osin kuin tässä laissa ei toisin säädetä.

Pykälään ei sisällytettäisi enää voimassa olevassa laissa olevaa säännöstä, jonka mukaan puolustusministeriö määrää vuosittain asepalvelukseen otettavien naisten määrän. Käytännössä puolustusministeriö ei ole tähänkään mennessä puuttunut palvelukseen hakevien naisten valintaan, vaan aluetoimistot ratkaisevat asian itsenäisesti. Säännös on siis jäänyt tosiasiallisesti kuolleeksi kirjaimeksi, eikä sille nähdä tarvetta myöskään tulevaisuudessa. Puolustusvoimien sisäisesti pääesikunta voisi edelleen tarvittaessa ohjeistaa aluetoimistoja valintamenettelyssä.

Pykälään ei sisällytettäisi myöskään voimassaolevassa laissa olevaa asetuksenantovaltuutta, jonka mukaan asetuksella voidaan säätää tarkemmin niistä edellytyksistä, joiden mukaan nainen on terveydeltään ja muilta henkilökohtaisilta ominaisuuksiltaan asepalvelukseen sopiva. Tältä osin vapaaehtoisten naisten valintaan sovellettaisiin jatkossa pykälän 1 momentin 3 kohdan viittaussäännöksen perusteella asevelvollisuuslain palveluskelpoisuutta koskevia säännöksiä, eikä erillinen asetuksenantovaltuus olisi siksi enää tarpeen.

2 §. Asepalvelukseen hakeminen. Pykälässä säädettäisiin naisten vapaaehtoiseen asepalvelukseen hakemisesta. Pykälä vastaisi osittain sisällöltään voimassaolevan naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain 2 §:ää. Pykälän 1 momentin mukaan hakemus asepalvelukseen olisi toimitettava hakijan kotipaikan aluetoimistolle viimeistään 15 päivänä tammikuuta. Aikarajasta säädetään tällä hetkellä naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 1 §:n 2 momentissa, jonka mukaan hakemus tulee toimittaa hakijan kotipaikan

aluetoimistolle viimeistään 1 päivänä maaliskuuta. Hakemuksen toimittamisen ajankohtaa ehdotetaan siten aikaistettavaksi noin kuudella viikolla. Muutos mahdollistaisi naisten valintatilaisuuden järjestämisen asevelvollisuuslaissa tarkoitettujen kutsuntojen kanssa samanaikaisesti. Myös valintoihin liittyvät terveystarkastukset saataisiin hakemuksen toimittamisen ajankohtaa aikaistamalla samaan rytmiiin miesten kanssa.

Momentin toisen virkkeen mukaan hakemuksen voisi jättää aikaisintaan sinä vuonna, kun hakija täyttää 18 vuotta. Voimassa olevassa laissa ei säädetä hakemuksen jättämisen alaikärajaista, eli säännös olisi uusi. Asevelvollisuuslain 13 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan kutsunanalainen on Suomen kansalainen, joka kutsuntavuonna täyttää 18 vuotta. Käytännössä samaa ikärajaa on noudatettu myös naisten vapaaehtoiseen palvelukseen hakemisen osalta, vaikka laintasoinen säännös asiasta tällä hetkellä puuttuukin. Muutoksen myötä vapaaehtoiseen asepalvelukseen hakeva nainen voisi siten hakea palvelukseen ja osallistua valintatilaisuuteen aikaisintaan samana vuonna kuin miehet osallistuvat kutsuntoihin.

Ehdotettu ikäraja palvelukseen hakemiselle vastaisi myös Suomen kansainvälisiä sitoumuksia. Suomi on ratifioinut YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirja lasten osallistumisesta aseellisiin selkkauksiin (SopS 30–31/2002), jonka 1 artiklan mukaan sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin mahdollisiin toimenpiteisiin varmistaakseen, etteivät niiden asevoimien alle 18-vuotiaat jäsenet suoranaisesti osallistu vihollisuuksiin. Sopimuksen 2 artiklan mukaan sopimusvaltiot varmistavat, ettei niiden asevoimiin värvätä alle 18-vuotiaita henkilöitä pakolla.

Pykälän 2 momentti vastaa pääosin voimassa olevan lain 2 §:n 2 momenttia. Momentin mukaan hakemusmenettelystä, hakemuksen sisällöstä sekä palvelukseen määräämisestä voitaisiin säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Voimassa olevaa asetuksenantovaltuutta täydennettäisiin siten lisäämällä mahdollisuus säätää valtioneuvoston asetuksella myös hakemuksen sisällöstä.

3 §. Valintatilaisuus. Pykälä olisi uusi ja siinä säädettäisiin naisten vapaaehtoisen asepalveluksen valintatilaisuudesta. Valintatilaisuudesta ei ole tällä hetkellä laintasoisia säännöksiä, vaan asiasta säädetään ainoastaan naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetussa valtioneuvoston asetuksessa.

Pykälän 1 momentin mukaan hakijoille järjestettäisiin jokaisen aluetoimiston toimialueella valintatilaisuus. Aluetoimisto kutsuisi valintatilaisuuteen ne hakijat, jotka hakemusten perusteella täyttäisivät asepalvelukseen aloittamisen edellytykset. Erikoisjoukkoihin pyrkivien olisi lisäksi osallistuttava erikoisjoukkojen järjestämiin valintatilaisuuksiin. Momentti vastaisi pääosin naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 2 §:n 1 momenttia. Ehdotettu säännös eroaisi voimassa olevasta asetuksessa olevasta säännöksestä ainoastaan siltä osin, että valintatilaisuutta ei kuvattaisi siinä enää sanoilla erityinen valintatilaisuus. Muutos olisi kielellinen, eikä sillä olisi muita vaikutuksia.

Pykälän 2 momentin mukaan asepalvelukseen hakevalle naiselle olisi valintatilaisuudessa selvitettävä palvelukseen määräämisen oikeusvaikutukset. Säännös vastaisi voimassa olevan lain 6 §:n 1 momenttia. Tosiasiallisesti oikeusvaikutusten selvittäminen tapahtuu valintatilaisuudessa, minkä vuoksi säännös ehdotetaan siirrettäväksi valintatilaisuutta koskevaan pykälään.

Pykälän 3 momentin mukaan valintatilaisuudesta voitaisiin säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Kyseessä olisi uusi asetuksenantovaltuus.

4 §. Palveluksen aloittamismääräyksen peruuttaminen. Pykälä vastaisi muilta osin voimassa olevan lain 4 §:ää, mutta palveluksen keskeyttämiselle asetettu 45 vuorokauden aikaraja ehdotetaan lyhennettäväksi 30 vuorokauteen. Pykälän 1 momentin mukaan, jos palveluksen aloittamismääräyksen saanut nainen ilmoittaa, ettei hän aloita asepalvelusta, määräys olisi heti peruutettava. Jos asepalvelusta suorittava nainen 30 päivän kuluessa palveluksen aloittamispäivästä ilmoittaisi, ettei hän jatka palvelusta, hänet olisi heti kotiutettava.

Varusmiespalvelusaikojen muutoksista on viimeksi säädetty asevelvollisuuslain muutoksella 310/2010. Asevelvollisuuslain 37 §:n mukaan varusmiespalvelusaika on 165, 255 tai 347 päivää. Ennen muutosta palvelusajat olivat 180, 270 ja 365 päivää. Nykyisen naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain 4 §:n säännös 45 päivän aikarajasta on säädetty muutosta edeltävien palvelusaikojen mukaan. Nykyisen lain 4 §:n 45 päivän aikaraja muutettaisiin suhteessa voimassaoleviin palvelusaikoihin ottaen huomioon koulutusohjelmien ja koulutusvalintojen aikataulut.

Naisten vapaaehtoisen asepalveluksen suorittamisen mahdollistuessa vuonna 1995 peruskoulutuskausi oli kahdeksan ja puolen viikon pituinen, jolloin 45 vuorokauden aikaraja perumiselle sisältyi peruskoulutusjakson sisälle ja päättyi ennen peruskoulutuskauden loppuvaiheen koulutusvalintoja. Peruskoulutuskauden sisältö on ollut kaikille yhteinen ja sen aikana on opetettu sotilaan perustaidot. Lyhin palvelusaika on tuolloin ollut 240 päivää, kun se nykyisin on 165 päivää. Peruskoulutuskauden lopussa on tehty valinnat miehistön erityistehtäviin ja johtajakoulutukseen. Päätökset johtajavalinnoista on tehty hallintoyksiköstä riippuen pääosin peruskoulutuskauden kahdeksannella viikolla (palveluspäivät 50-56) tai seitsemännen viikon lopussa (palveluspäivät 47-48). Peruskoulutuskausi on myöhemmin lyhentynyt kahdeksan viikon mittaiseksi ja Koulutus 2020 -ohjelman myötä vuoden 2020 alusta lukien sen on korvannut kuuden viikon mittainen alokasjakso. Koulutus 2020 -ohjelman kautta varusmieskoulutuksen rakennetta on muutettu siten, että sotilaan perustaidot opetetaan alokasjaksolla, jonka kesto on kuusi viikkoa, eli 42 vuorokautta. Alokasjakson lopulla tehdään soveltuvuuden perusteella koulutushaaravalinnat, joiden perusteella määräytyy, minkä koulutushaaran peruskurssin varusmies suorittaa koulutushaarajaksolla. Lähtökohtaisesti valinnat tehdään kuudennella palvelusviikolla tai viidennen palvelusviikon lopussa (palveluspäivät 32 - 37).

Koulutukseen määräämiset taas tehdään koulutushaarajakson lopulla yhdennellätoista palvelusviikolla. Koulutukseen määräämisellä tarkoitetaan joukko-osaston valintaesittelyyn perustuvaa joukko-osaston komentajan päätöstä varusmiesten valinnoista johtajakoulutukseen (ml. AUKurssin linja) sekä miehistön eri palvelustehtäviin. Koulutukseen määräämisen yhteydessä määrätään palvelusajat (255 päivää ja 347 päivää).

Muutoksen tarkoituksena olisi minimoida perumisesta aiheutuvia haitallisia vaikutuksia nykyisessä palvelusajakajaksottelussa. 30 vuorokauden ajankohta vastaisi nykyisillä koulutusjaksoilla ja palvelusajoilla paremmin aikanaan määritettyä 45 vuorokauden ajankohtaa. Nykyisessä varusmiesten koulutusrakenteessa 30 vuorokauden ajankohta olisi rinnastettavissa lain käyttöönoton aikaiseen 45 vuorokauden ajankohtaan.

Saapumiserät aloittavat palveluksensa maanantaisin. Neljän ensimmäisen palvelusviikon, eli 28 päivän, aikana on molempien osapuolten mahdollista muodostaa kuva soveltuvuudesta asepalvelukseen. Neljän viikon palveluksen jälkeen viikonloppuvapaalta (tai mahdolliselta maanantain HL-päivältä) palatessa olisi mahdollisuus vielä tehdä peruuttamisilmoitus, sillä 30 vuorokautta täyttyisi tiistaina. Koulutushaaravalinnat alkavat joukko-osastosta riippuen palveluspäivästä 32 lukien.

Koulutushaaravalintojen ei tulisi vaikuttaa naisten palveluksen keskeyttämisspätökseen. Tähän ei ole ollut mahdollisuutta myöskään ennen koulutusrakenteen muutosta. Keskeytyspäätöksen tulee liittyä jatkossakin palvelukseen sopeutumiseen ja soveltavuuteen. Samoin Puolustusvoimien puolelta pitää soveltuvuus asepalvelukseen olla selvillä ennen koulutushaaravalintoja. Koulutushaaravalintojen julkaisemisen jälkeen ei ole tarkoituksenmukaista enää peruuttaa palvelusta kummankaan osapuolen toimesta, kun jatkokoulutuskelpoisuus on jo todettu johonkin koulutushaaraan tai tehtävään. 45 vuorokauden aikaraja soveltuu siksi heikosti nykyiseen palvelusaikajaksotteluun.

Päätös palveluksen keskeytyksestä olisi myös tarkoituksenmukaisinta tehdä ennen kuin asepalvelusta suorittava nainen antaa sotilasvalan tai -vakuutuksen. Sotilasvala tai -vakuutus annetaan alokasjakson lopussa.

Pykälän 2 momentin mukaan 1 momentissa tarkoitettu ilmoitus olisi tehtävä kirjallisesti asian merkityksellisyyden ja todistettavuuden vuoksi. Ilmoitus olisi naisen ollessa palveluksessa toimitettava joukko-osaston komentajalle ja muulloin aluetoimistolle.

Pykälän 3 momentin mukaan joukko-osaston komentaja voisi 1 momentissa tarkoitettuna 30 päivän aikana peruuttaa asepalvelukseen annetun määräyksen vamma, sairauden, ilmeisen sopimattomuuden tai muun vastaavan syyn perusteella. Kun palvelus perustuu vapaaehtoisuuteen, tulisi Puolustusvoimilla olla mahdollisuus peruuttaa asepalvelukseen annettu määräys, jos käy ilmi, ettei edellytyksiä asepalveluksen suorittamiseen ole. Tällä tarkoitettaisiin lähinnä sellaisia palveluksen aikana ilmeneviä perusteita, jotka olisivat 1 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan olleet esteenä asepalvelukseen ottamiselle, jos ne olisivat silloin olleet olemassa tai tiedossa.

Pykälän 4 momentin mukaan asepalvelusta suorittavalle naiselle olisi hyvissä ajoin ennen 4 §:n 1 momentissa tarkoitettuna määräajan päättymistä ilmoitettava oikeudesta keskeyttää palvelus sanotun lainkohdan mukaisesti sekä selvittää, mikä hänen oikeudellinen asemansa on, jos hän jatkaisi palvelusta. Momentti vastaisi voimassa olevan lain 6 §:n 2 momenttia. Voimassa olevan lain 4 §:n 4 momentissa oleva muutoksenhakusäännös siirrettäisiin uuden lain 10 §:ään, jossa muutoksenhausta säädetään.

5 §. Asepalveluksen järjestäminen ja suhde varusmiespalvelukseen. Pykälä vastaisi pääosin voimassa olevan lain 3 §:ää ja siinä säädettäisiin asepalveluksen käytännön järjestelyistä. Pykälän 1 momentin mukaan asepalvelus järjestettäisiin asevelvollisuuslaissa säädetyn varusmiespalveluksen yhteydessä ja se suoritettaisiin samalla tavalla kuin varusmiespalvelus sekä rinnastettaisiin siihen kaikissa suhteissa, jollei 4 tai 7 §:stä muuta johdu. Lain 4 §:ssä säädettäisiin naisten vapaaehtoisen asepalveluksen aloittamismääräyksen peruuttamisesta. Lain 7 §:ssä säädettäisiin raskauden vaikutuksista palvelukseen valintaan ja palveluksen suorittamiseen.

Pykälään ei enää ehdoteta sisällytettäväksi voimassa olevan lain 3 §:n 2 momentissa olevaa viittausta vapaaehtoisesta asepalveluksesta annettuun lakiin. Viittaus on puhtaasti informatiivinen ja sitä voidaan pitää nykyään tarpeettomana.

Pykälän 2 momentti vastaisi osittain voimassa olevan lain 5 §:n 1 momenttia. Pykälän 2 momentin mukaan, kun nainen on aloittanut asepalveluksen tai on hakemuksensa mukaisesti annetun määräyksen mukaan ollut velvollinen aloittamaan palveluksen, häneen sovellettaisiin 4 ja 7 §:ssä säädettyin poikkeuksin kaikkia niitä säännöksiä, jotka koskevat asevelvollisuuslain mukaisesti varusmiespalvelukseen määrättyä.

Pykälän 3 momentin mukaan 4 §:n 1 momentissa tarkoitettuna määräajan jälkeen nainen rinnastettaisiin palveluksen aikana ja hänen siitä vapauduttuaan kaikilta osin asevelvolliseen.

Pykälän 4 momentin mukaan asepalveluksen käytännön järjestelyistä voitaisiin säätää valtioneuvoston asetuksella. Asetuksella olisi mahdollista säätää esimerkiksi majoitusjärjestelyistä ja muista vastaavista seikoista. Asetuksenantovaltuus vastaisi voimassaolevan lain 3 §:n 3 momenttia, jonka mukaan puolustusministeriö voi antaa määräyksiä asepalveluksen käytännön järjestelyistä.

6 §. *Varustus ja varusraha.* Pykälässä säädettäisiin naisten vapaaehtoisessa asepalveluksessa käytettävästä varustuksesta ja varusrahasta. Pykälän mukaan asepalveluksessa käytettäisiin varusmiespalveluksessa käytettävää varustusta. Varustuksella tarkoitetaan esimerkiksi Puolustusvoimien tarjoamaa vaatetusta. Lisäksi sellainen välttämätön henkilökohtainen varustus, jota ei järjestetä Puolustusvoimien puolesta, korvattaisiin erityisellä varusrahalla. Tällaisena välttämättömänä varustuksena voitaisiin pitää esimerkiksi kuukautissuojia tai muita palveluksen kannalta välttämättömiä henkilökohtaisia tarvikkeita. Nykyisin naiset ovat voineet hakea Puolustusvoimilta päiväkohtaista korvausta henkilökohtaisen varustuksen hankinnasta koituneista kustannuksista puolustusministeriön määräyksen (77/1995) 3 §:n perusteella. Perustuslain 80 §:n 1 momentin mukaan yksilön oikeuksista ja velvollisuuksista on säädettävä lailla. Varusrahaa koskevat perussäännökset ehdotetaan siksi nostettavaksi lain tasolle. Varusrahan määrästä säädettäisiin puolustusministeriön asetuksella.

7 §. *Raskauteen liittyvät säännökset.* Pykälässä säädettäisiin raskauden vaikutuksesta palvelukseen valitsemiseen ja palveluksen suorittamiseen. Pykälä vastaisi sisällöltään osin voimassa olevan lain 7 §:ää ja osin naisten vapaaehtoisen asepalveluksen järjestämisestä annetun puolustusministeriön määräyksen 1 §:ää. Palvelukseen valitsemista sekä palveluksen järjestämistä ja keskeyttämistä koskevat säännökset vaikuttavat yksilön oikeuksiin ja velvollisuuksiin, joten raskautta koskevat säännökset ehdotetaan nostettavaksi kokonaisuudessaan lain tasolle.

Pykälän 1 momentin mukaan vapaaehtoiseen asepalvelukseen ei valittaisi raskaana olevaa naista. Säännös vastaisi voimassa olevan naisten vapaaehtoisen asepalveluksen järjestämisestä annetun puolustusministeriön määräyksen 1 §:n 1 momenttia, eikä säännös siten muuttaisi tosiasiallista oikeustilaa.

Pykälän 2 momentin mukaan asepalvelusta suorittavaan naiseen sovellettaisiin 4 ja 5 §:n estämättä raskauteen, synnytykseen ja äitiyteen liittyviä säännöksiä. Säännös vastaisi voimassa olevan lain 7 §:ää. Näitä säännöksiä ovat esimerkiksi työsopimuslain (55/2001) 4 luvun perhevaapaaseen liittyvät säännökset ja sairausvakuutuslain (1224/2004) 9 luvun säännökset vanhempainpäivärahasta.

Pykälän 3 momentin mukaan, jos asepalveluksessa oleva nainen tulee raskaaksi, hänen palveluksensa keskeytettäisiin määräajaksi. Joukko-osaston komentaja määräisi lääkärin lausunnon perusteella keskeytyksen alkamisajankohdan. Asepalvelus keskeytetään korkeintaan siksi ajaksi, jona naisella on oikeus muuhun lakiin perustuviin lapsen syntymään ja hoitoon liittyviin poissaoloihin, joista säädetään työsopimuslain 4 luvussa. Säännös vastaisi pääosin naisten vapaaehtoisen asepalveluksen järjestämisestä annetun puolustusministeriön määräyksen 1 §:n 2 momenttia. Voimassa olevan määräyksen mukaan, jos asepalveluksessa oleva nainen tulee raskaaksi, hänelle myönnetään lykkäystä tai hänet vapautetaan palveluksesta toistaiseksi siten kuin asevelvollisuuslaissa säädetään. Vuoden 2007 asevelvollisuuslaissa on luovuttu kokonaan lykkäyksen käsitteestä, minkä lisäksi lykkäyksellä arkikielessä viitataan yleensä palveluksen aloittamisajankohdan siirtämiseen. Palveluksesta vapauttaminen toistaiseksi ei myöskään käytännössä ole mahdollista, vaan palvelus keskeytetään aina määräajaksi, jolloin keskeytyksen yhteydessä määrätään ajankohta, jolloin naisen on jatkettava palvelusta. Säännöksen sanamuotoa ehdotetaan näistä syistä muutettavaksi vastaamaan selkeämmin sen tarkoitusta.

Pykälän 4 momentin mukaan raskaana oleva nainen vapautettaisiin velvollisuudesta osallistua kertausharjoitukseen. Säännös vastaisi pääosin naisten vapaaehtoisen asepalveluksen järjestämisestä annetun puolustusministeriön määräyksen 1 §:n 3 momenttia, jonka mukaan raskaana olevaa naista ei määrätä osallistumaan kertausharjoituksiin. Käytännössä reserviin kuuluvan naisen raskaus on harvoin Puolustusvoimien tiedossa kertausharjoituksiin käskettäessä, minkä vuoksi usein on mahdotonta välttää oma-aloitteisesti määräämästä raskaana olevaa naista harjoitukseen. Säännöksen sanamuotoa ehdotetaan siksi muutettavaksi siten, että nainen vapautetaan raskauden perusteella harjoituksesta. Säännös eroaisi asevelvollisuuslain 34 §:ssä säädettyistä muista vapautusperusteista siten, että Puolustusvoimilla ei olisi asiassa harkintavaltaa, vaan vapautus olisi myönnettävä, jos nainen esittää raskaudestaan riittävän näytön, käytännössä lääkärintodistuksen.

Pykälän 5 momentin mukaan 2 momentin säännöksiin perustuvien oikeuksien käytön huomioimisesta palveluksen järjestämisessä voitaisiin säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

8 §. Työ- ja virkasuhteen jatkuminen. Pykälän 1 momentti vastaisi voimassa olevan lain 5 §:n 3 momenttia, ja siinä viitattaisiin työsuhteen jatkumisen osalta maanpuolustusvelvollisuutta täyttävän työ- ja virkasuhteen jatkumisesta annettuun lakiin (305/2009). Lakia sovellettaisiin myös vapaaehtoisessa asepalveluksessa olevaan tai olleeseen naiseen. Naisella olisi oikeus palata aiempaan työhönsä myös siinä tapauksessa, että hänelle annettu määräys palvelukseen peruutetaan naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain 4 §:n 1 momentin nojalla. Naisten tulisi myös noudattaa työsuhteen jatkumiseksi niitä menettelytapoja, joista säädetään edellä mainitussa laissa.

Pykälän 2 momentin mukaan valintatilaisuudessa olisi huolehdittava siitä, että hakija saa 1 momentissa tarkoitettuja laista riittävät tiedot. Joukko-osaston komentajan tai tämän määräämän olisi annettava palveluksessa olevalle ennen palveluksen päättymistä tai keskeytymistä tieto edellä mainitun lain 5 §:ssä säädetystä.

9 §. Henkilötietojen käsittely. Pykälän mukaan naisten vapaaehtoiseen asepalvelukseen liittyvästä henkilötietojen käsittelystä säädettäisiin henkilötietojen käsittelystä Puolustusvoimissa annetussa laissa (332/2019) sekä henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annetussa laissa (1054/2018).

10 §. Muutoksenhaku. Pykälässä säädettäisiin naisten vapaaehtoiseen asepalvelukseen liittyvien päätösten muutostenhausta. Pykälän mukaan 1 §:n mukaiseen päätökseen palvelukseen valinnasta sekä 4 §:n mukaiseen palveluksen aloittamismääräyksen peruuttamiseen sovellettaisiin, mitä asevelvollisuuslain 109 §:ssä säädetään oikaisusta ja mitä mainitun lain 110 §:ssä säädetään valituksesta oikaisuasiassa. Ehdotuksen myötä muutoksenhakureitti muuttuisi 1 §:ssä tarkoitettua palvelukseen valitsemisen osalta.

Voimassaolevan naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain 4 §:n 4 momentin mukaan mainitussa pykälässä tarkoitettuun päätökseen sovelletaan, mitä asevelvollisuuslain 109 §:ssä säädetään oikaisusta ja mitä mainitun lain 110 §:ssä säädetään valituksesta oikaisuasiassa. Laki ei sisällä muita muutoksenhakua koskevia säännöksiä. Muihin kuin lain 4 §:n nojalla annettuihin naisten vapaaehtoista asepalvelusta koskeviin päätöksiin ei siten sovelleta oikaisuvaatimusmenettelyä, eikä niistä voi valittaa kutsunta-asiain keskuslautakuntaan. Muista lain perusteella tehtävistä hallintopäätöksistä valitetaan siten oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain (808/2019) 8 §:n mukaisesti suoraan hallinto-oikeuteen.

Nimenomaisten muutoksenhakusäännösten puuttuminen on johtanut ongelmiin palvelukseen hakemista koskevissa asioissa. Hallinto-oikeudet ovat muutamissa tapauksissa soveltaneet naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain 3 §:n 1 momenttia siten, että säännöksen perusteella myös palvelukseen hakemista koskevaan asiaan sovellettaisiin asevelvollisuuslain 109 ja 110 §:n muutoksenhakusäännöksiä. Momentin mukaan asepalvelus järjestetään asevelvollisuuslaissa säädetyn varusmiespalveluksen yhteydessä ja se suoritetaan samalla tavalla kuin varusmiespalvelus sekä rinnastetaan siihen kaikissa suhteissa, jollei 7 §:stä muuta johdu. Hallinto-oikeudet ovat mainitun säännöksen perusteella siirtäneet valituksia käsiteltäväksi kutsunta-asiain keskuslautakuntaan. Lain 3 §:n 1 momenttia ei ole kuitenkaan tarkoitettu sovellettavaksi palvelukseen hakemiseen ja valitsemiseen, vaan sanamuotonsa mukaisesti vasta palveluksen järjestämiseen. Myöskään kutsunta-asiain keskuslautakunta ei ole siksi katsonut olevansa toimivaltainen käsittelemään palvelukseen valitsemista koskevia valituksia.

Muutoksenhakusäännösten puuttuminen on siten johtanut tilanteisiin, joissa palvelukseen hakenut nainen ei ole viivytyksettä saanut asiaansa minkään muutoksenhakuviranomaisen käsiteltäväksi. Tätä voidaan pitää erittäin ongelmallisena perustuslain 21 §:n näkökulmasta. Perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi.

Asevelvollisuuslain 12 luku sisältää kattavat säännökset muutoksenhakumenettelystä asevelvollisuutta koskevissa asioissa. Lain 109 §:n mukaan asevelvollinen saa kirjallisesti vaatia oikaisua aluetoimistolta aluetoimiston tai kutsuntalautakunnan päätökseen, joka koskee palvelukelpoisuutta, palvelukseen määräämistä tai palveluksesta vapauttamista, sekä aluetoimiston tai joukko-osaston päätökseen, joka koskee koulutuksen keskeyttämistä, palveluksen keskeyttämistä, huumausaineen käyttöä selvittävään tutkimukseen määräämistä, isyysvapaan ajankohtaa sekä tässä laissa tarkoitettua etuutta.

Lain 110 §:n 1 momentin mukaan päätökseen, johon saa vaatia 109 §:ssä tarkoitettua oikaisua, ei saa hakea suoraan muutosta valittamalla. Pykälän 2 momentin mukaan aluetoimiston oikaisuasiassa antamaan päätökseen sekä muuhun pääesikunnan, puolustushaaran esikunnan, aluetoimiston, joukko-osaston ja kutsuntalautakunnan tämän lain nojalla antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla kutsunta-asiain keskuslautakuntaan.

Asevelvollisuuslain muutoksenhakusääntely on koettu käytännössä toimivaksi. Muutoksenhakusasioiden keskittäminen kutsunta-asiain keskuslautakuntaan mahdollistaa valitusten nopean ja joustavan käsittelyn sekä Puolustusvoimien toimintaan liittyvän erityisasiantuntemuksen hyödyntämisen. Kutsunta-asiain keskuslautakunta pystyy pääosin käsittelemään vireille pannut valitusasiat muutamassa viikossa ja käsittely on asevelvolliselle maksutonta.

11 §. Voimaantulo ja siirtymäsäännökset. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin lain voimaantulosta. Pykälän 2 momentin mukaan lailla kumottaisiin naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annettu laki (194/1995). Jos muussa lainsäädännössä viitattaisiin tällä lailla kumottavaan naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annettuun lakiin, viittauksen olisi katsottava tarkoittavan tätä lakia.

Pykälän 3 momentin mukaan mitä 1 §:n 2 momentissa säädetään viimeisestä mahdollisesta palveluksen aloittamisajankohdasta, sovellettaisiin vain 1 päivän tammikuuta 2024 jälkeen vapaaehtoisen asepalveluksen aloittaviin naisiin. Pykälän 4 momentin mukaan lain voimaan tullessa hallinto-oikeudessa vireillä oleva asia käsiteltäisiin loppuun noudattaen lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

8 Lakia alemman asteinen sääntely

Lakiehdotuksen 2 §:n 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi oikeudesta valtioneuvoston asetuksella säätää tarkemmin hakemusmenettelystä, hakemuksen sisällöstä sekä palvelukseen määrittämisestä. Lakiehdotuksen 3 §:n 3 momentissa olisi asetuksenantovaltuus, jonka mukaan valintatilaisuudesta voitaisiin säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Lisäksi lakiehdotuksen 5 §:n 4 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että asepalveluksen käytännön järjestelyistä voitaisiin säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Lakiehdotuksen 6 § sisältäisi asetuksenantovaltuuden, jonka mukaan varusrahan määrästä säädettäisiin puolustusministeriön asetuksella. Lain 7 §:n 5 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että 7 §:n 2 momentin säännöksiin perustuvien oikeuksien käytön huomioimisesta asepalveluksen järjestämisessä voitaisiin säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Nämä oikeudet tulevat raskauteen, synnytykseen ja äitiyteen liittyvistä säännöksistä. Tällaisia säännöksiä ovat esimerkiksi työopimuslain 4 luvun mukaiset säännökset perhevapaata koskien.

9 Voimaantulo

Ehdotettu laki tulisi voimaan 1.1.2022 tai mahdollisimman pian sen jälkeen. Lailla kumottaisiin naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annettu laki (194/1995). Jos muussa lainsäädännössä viitataan tällä lailla kumottavaan naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annettuun lakiin, viittauksen olisi katsottava tarkoittavan tätä lakia.

Lakiin tulisi siirtymäsäännös, jonka mukaan mitä tämän lain 1 §:n 2 momentissa säädetään viimeisestä mahdollisesta palveluksen aloittamisajankohdasta, sovellettaisiin kuitenkin vain 1 päivän tammikuuta 2024 jälkeen vapaaehtoisen asepalveluksensa aloittaviin naisiin. Siirtymäajalla mahdollistettaisiin vapaaehtoiseen asepalvelukseen hakeville ja Puolustusvoimille riittävä varautumisaika ennen asepalveluksen aloittamista.

Lisäksi on tarpeen säätää siitä, miten käsitellään loppuun hallinto-oikeudessa vireillä olevat lain soveltamisalaan kuuluvat asiat. Lain 11 §:n 5 momentin mukaan tämän lain voimaan tullessa hallinto-oikeudessa vireillä olleet asiat käsiteltäisiin loppuun noudattaen niitä säännöksiä, jotka olivat voimassa tämän lain voimaan tullessa. Lain voimaantulo ei siten aiheuta muutoksia hallinto-oikeudessa tämän lain voimaan tullessa vireillä olevien asioiden käsittelyyn.

10 Suhde muihin esityksiin

10.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä

Valtioneuvosto on 5.3.2020 asettanut parlamentaarisen komitean selvittämään yleisen asevelvollisuuden kehittämistä ja maanpuolustusvelvollisuuden täyttämistä. Komitean toimikausi on 5.3.2020–31.10.2021 ja sen tehtävänä on laatia kuvaus maanpuolustusvelvollisuudesta sekä asevelvollisuuden (ml. siviilipalvelus) ja naisten vapaaehtoisen asepalveluksen nykytilasta. Komitean tehtävänä on lisäksi selvittää:

1. asevelvollisuuden (varusmiespalvelus, reserviäika ja vapaaehtoinen maanpuolustus) ja naisten vapaaehtoisen asepalveluksen kehittämistarpeita
2. kehittämistarpeita siviilipalveluksen ja siviilipalvelusaikana hankitun osaamisen hyödyntämisestä kokonaisturvallisuuden toimintamallin tarpeisiin

3. mahdollisuuksia edistää kutsunnoissa nuorten tietoisuutta maanpuolustusvelvollisuuteen ja yleiseen asevelvollisuuteen liittyvissä asioissa. Selvitetään mahdollisuuksia myös naisia koskeviin kutsuntoihin
4. yleisen koulutusjärjestelmän mahdollisuuksia edistää nuorten tietoisuutta kokonaisturvallisuuteen, maanpuolustusvelvollisuuteen ja yleiseen asevelvollisuuteen liittyvissä asioissa
5. kansalaispalvelusmallin toteuttamismahdollisuudet sekä itsenäisenä vaihtoehtona että yhdessä siviilipalveluksen kanssa muodostettavana kokonaisuutena. Kansalaispalvelusta tarkastellaan asepalvelusta täydentävänä mallina.

Tähän esitykseen sisältyvien ehdotusten ensisijaisena tarkoituksena on korjata naisten vapaaehtoista asepalvelusta koskevaan lainsäädäntöön sisältyviä perustuslaillisia ja lainsäädännön vanhentuneisuuteen liittyviä lakitekniisiä ongelmia. Esityksellä ei olisi merkittäviä vaikutuksia naisten vapaaehtoisen asepalveluksen järjestämiseen käytännössä. Esityksellä ei siten olisi vaikutuksia parlamentaarisen komitean työhön, eikä se miltään osin estäisi naisten vapaaehtoisen asepalveluksen mahdollista laajempaa kehittämistä tulevaisuudessa parlamentaarisen komitean työn pohjalta.

Eduskunnalle on samanaikaisesti tämän esityksen kanssa annettu hallituksen esitys laiksi asevelvollisuuslain muuttamisesta. Mainittuun esitykseen sisältyy vastaava viimeistä mahdollista palveluksen aloittamisajankohtaa koskeva ehdotus kuin tähän hallituksen esitykseen. Varusmiespalveluksen suorittamista koskevista ikärajoista on syytä säätää samalla tavalla sekä naisten että miesten osalta ja esitysten käsittely on tältä osin aiheellista sovittaa yhteen eduskunnan. Esitykset eivät ole muilta osin riippuvaisia toisistaan.

10.2 Suhde talousarvioesitykseen

Esitykseen sisältyvillä ehdotuksilla ei olisi vaikutuksia valtion talousarvioon.

11 Suhde perustuslakiin ja sääntämisjärjestys

Yleistä

Voimassa oleva laki naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta on säädetty ennen perustuslain voimaantuloa. Lakiin on tehty tämän jälkeen useita vähäisiä muutoksia, mutta sitä ei ole kattavasti päivitetty vastaamaan perustuslain vaatimuksia. Esityksen ensisijaisena tavoitteena onkin saattaa lainsäädäntö kokonaisuudessaan perustuslaissa asetettujen vaatimusten mukaiseksi.

Maanpuolustusvelvollisuus koskee perustuslain 127 §:n 1 momentin perusteella jokaista Suomen kansalaista sen mukaan kuin laissa säädetään. Perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti tullut kinnut aiemmin voimassa olleen perustuslain vastaavaa säännöstä siten, että se sisältää kaikkiin kansalaisiin kohdistuvan maanpuolustusvelvollisuuden, jonka yksityiskohtainen sääntely on jätetty tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä säädettävän lain varaan. Velvollisuuden on katsottu merkitsevän rauhan aikana määrätyn ikäisten terveiden miesten velvollisuutta palvella tietty aika vakinaisessa väessä tai korvaavassa palveluksessa (PeVL 9/1985 vp, s. 1/II, PeVL 10/1985 vp, s. 2/I). Valiokunta on toistanut tämän kantansa myös vuoden 1995 perusoikeusuudistuksen voimaantulon jälkeen (PeVL 37/1997 vp, s. 2/I ja PeVL 9/2007 vp, s.4/II).

Perustuslaista ei perinteisesti ole katsottu johtuvan estettä sille, että asevelvollisuus säädetään lailla koskemaan vain miehiä. Naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta on voitu säätää tavallisella lailla. Perustuslain kokonaisuudistuksen voimaantulo ei ole merkinnyt perustuslakisäänte-

lyyn tältä osin muutosta. Naisten asepalvelus voidaan perustuslakiesityksen perusteluissa olevan nimenomaisen maininnan mukaan säätää edelleen vapaaehtoisuuteen perustuvaksi (HE 1/1998 vp, s. 182/I ja PeVL 9/2007 vp, s.4/II). Nainen voi vapaaehtoisesti hakeutua asepalvelukseen, jolloin hän laissa säädetyn ajan palveltuaan tulee asevelvollisen asemaan (lakiehdotuksen 4 ja 5 §).

Säädöstasoa koskevat muutosehdotukset

Perustuslain 80 §:n 1 momentin mukaan lailla on säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka perustuslain mukaan muuten kuuluvat lain alaan. Voimassa oleva naisten vapaaehtoista asepalvelusta koskeva lainsäädäntö ei kaikilta osin täytä näitä vaatimuksia. Esityksessä ehdotetaan nostettavaksi alemman tasoista säädöksistä lain tasolle valintatilaisuutta, varusrahaa sekä raskauden vaikutuksia palvelusvalintoihin ja palvelukseen koskevat säännökset. Hakumenettelyä koskevaa laintasoisista sääntelyä ehdotetaan lisäksi täsmennettäväksi. Valintatilaisuudesta ei ole tällä hetkellä lainkaan laintasoista sääntelyä, vaan siitä säädetään naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 2 §:ssä. Varusrahasta sekä raskauden vaikutuksista palvelukseen valitsemiseen ja palveluksen suorittamiseen säädetään puolestaan naisten vapaaehtoisen asepalveluksen järjestämistä koskevalla puolustusministeriön määräyksellä.

Varusraha

Vapaaehtoista asepalvelusta suorittaville naisille on järjestelmän koko olemassaolon ajan maksettu erillistä varusrahaa. Varusrahan tarkoituksena on korvata palveluksessa oleville naisille kustannuksia sellaisesta varustuksesta, jota Puolustusvoimat ei tarjoa. Käytännössä tällaista varustusta ovat erityisesti alusvaatteet ja kuukautissuojat. Varusrahan maksaminen perustuu tällä hetkellä ainoastaan puolustusministeriön vuonna 1995 antamaan määräykseen, eikä siitä ole lainkaan laintasoisia säännöksiä. Varusrahan määrästä päättää mainitussa määräyksessä olevan valtuutuksen nojalla pääesikunta. Koska kyse on yksilön oikeuksia ja velvollisuuksia koskevasta sääntelystä, varusrahasta on perustuslain 80 §:n mukaisesti syytä säätää lailla.

Perustuslain 6 §:n 2 momentin mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen perusteella. Yhdenvertaisuussäännös ei edellytä kaikkien kansalaisten kaikissa suhteissa samanlaista kohtelua, elleivät asiaan vaikuttavat olosuhteet ole samanlaisia. Yhdenvertaisuusnäkökohdilla on merkitystä sekä myönnettäessä lailla etuja että asetettaessa velvollisuuksia. Toisaalta lainsäädännölle on ominaista, että siinä kohdellaan tietyn hyväksyttävän yhteiskunnallisen intressin vuoksi ihmisiä eri tavoin muun muassa tosiasiallisen tasa-arvon edistämiseksi (HE 309/1993 vp, s. 42–43).

Varusrahan ehdotetaan jatkossakin olevan vain vapaaehtoista asepalvelusta suorittaville naisille maksettava etuus, minkä vuoksi sen hyväksyttävyys on arvioitava perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten valossa. Näitä ovat vaatimukset lailla säätämisestä, rajoituksen täsmällisyydestä ja tarkkarajaisuudesta, rajoituksen hyväksyttävyydestä, rajoituksen suhteellisuudesta, perusoikeuden ydinalueen koskemattomuudesta, oikeusturvajärjestelyjen riittävydestä ja ihmis-oikeusvelvoitteiden noudattamisesta (PeVM 25/1994 vp, s. 4–5).

Varusrahasta ja sen maksamisen perusteista säädettäisiin ehdotuksen mukaan lailla, eli lailla säätämisen vaatimus tämän myötä täytyisi. Varusrahan maksaminen ja määrä sidottaisiin säännöksessä sellaisen välttämättömän henkilökohtaisen varustuksen korvaamiseen, jota ei järjestetä Puolustusvoimien puolesta. Varusrahan määrästä säädettäisiin puolustusministeriön asetuksella, mutta laissa olevan säännöksen voidaan katsoa asettavan sille riittävän täsmälliset ja tark-

karajaiset perusteet. Varusrahan tarkoituksena olisi saattaa vapaaehtoista asepalvelusta suorittavat naiset taloudellisesti mahdollisen yhdenvertaiseen asemaan asevelvollisuuslain mukaista palvelusta suorittavien miesten kanssa, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä perusteena sääntelylle.

Muutoksenhakusäännökset

Voimassa olevan naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain 4 §:n 4 momentin mukaan mainitussa pykälässä tarkoitettuun päätökseen sovelletaan, mitä asevelvollisuuslain 109 §:ssä säädetään oikaisusta ja mitä mainitun lain 110 §:ssä säädetään valituksesta oikaisuasiassa. Säännös koskee muutoksenhakua joukko-osaston komentajan päätökseen peruuttaa palvelusta koskeva määräys. Säännöksen myötä päätöksestä saa vaatia oikaisua ja valittaa tämän jälkeen hallinto-oikeuden sijaan kutsunta-asiain keskuslautakuntaan.

Voimassa oleva laki ei sisällä muita muutoksenhakua koskevia säännöksiä, minkä johdosta muihin kuin lain 4 §:n perusteella tehtäviin hallintopäätöksiin haetaan muutosta hallinto-oikeudelta. Käytännössä nimenomaisten muutoksenhakusäännösten puuttuminen on osoittautunut ongelmalliseksi, sillä hallinto-oikeudet eivät ole välttämättä ottaneet erityisesti palvelukseen valitsemista koskevia valituksia käsiteltäväkseen, vaan siirtänyt niitä käsiteltäväksi kutsunta-asiain keskuslautakuntaan. Myöskään kutsunta-asiain keskuslautakunta ei ole katsonut olevansa toimivaltainen käsittelemään palvelukseen valitsemista koskevia asioita, mikä on pahimmillaan johtanut useisiin asian siirtämissiin ja pitkiin viivästyksiin asian käsittelyssä.

Perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsiteltyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Perustuslain oikeusturvaa koskevan säännöksen ei voida katsoa tällä hetkellä lainsäädännön tulkinnanvaraisuuden vuoksi kaikissa tapauksissa täyttyvän, minkä vuoksi lain muutoksenhakusääntelyä ehdotetaan täydennettäväksi. Ehdotuksen mukaan palvelukseen valitsemista koskevaan päätökseen haettaisiin jatkossa muutosta asevelvollisuuslain 109 ja 110 §:n mukaisesti. Valittaminen kutsunta-asiain keskuslautakuntaan on maksutonta ja se pystyy keskimäärin käsittelemään asiat noin kuukauden kuluessa valituksen vireillepanosta. Saman muutoksenhakureitin soveltaminen vapaaehtoiseen asepalvelukseen hakeviin naisiin ja asevelvollisuuslain mukaista palvelusta suorittaviin miehiin parantaisi lisäksi järjestelmien yhdenvertaisuutta.

Lopuksi

Edellä esitetyillä perusteilla lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyksikössä. Koska eduskunnan perustuslakivaliokunta ei ole aiemmin käsitellyt naisten vapaaehtoista asepalvelusta koskevaa lainsäädäntöä, hallitus pitää kuitenkin suotavana, että perustuslakivaliokunta antaisi asiasta lausunnon.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Lakiehdotus

Laki

naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Naisten vapaaehtoiseen asepalvelukseen ottaminen

Nainen voidaan hakemuksesta ottaa varusmiespalvelusta vastaavaan vapaaehtoiseen asepalvelukseen (asepalvelus) siten kuin tässä laissa säädetään, jos hän palveluksen aloittaessaan on:

- 1) Suomen kansalainen;
- 2) Asevelvollisuuslain (1438/2007) 9 §:ssä tarkoitettulla tavalla palveluskelpoinen.

Asepalvelukseen voidaan lisäksi valita vain hakija, joka on palveluksen aloittaessaan täyttänyt 18 vuotta. Asepalvelus on aloitettava viimeistään sinä vuonna, jona asevelvollinen täyttää 29 vuotta.

Aluetoimisto ratkaisee asepalvelukseen ottamista koskevan asian ja määrää henkilön palvelukseen.

2 §

Asepalvelukseen hakeminen

Hakemus asepalvelukseen on toimitettava aluetoimistolle, jonka alueella hakijan kotipaikka sijaitsee viimeistään 15 päivänä tammikuuta. Hakemuksen voi jättää aikaisintaan sinä vuonna, kun nainen täyttää 18 vuotta.

Hakemusmenettelystä, hakemuksen sisällöstä sekä palvelukseen määräämisestä voidaan säättää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

3 §

Valintatilaisuus

Hakijoille järjestetään jokaisen aluetoimiston toimialueella valintatilaisuus. Aluetoimisto kutsuu valintatilaisuuteen ne hakijat, jotka hakemusten perusteella täyttävät asepalvelukseen aloittamisen edellytykset. Erikoisjoukkoihin pyrkivien on lisäksi osallistuttava erikoisjoukkojen järjestämiin valintatilaisuuksiin.

Asepalvelukseen hakevalle naiselle on valintatilaisuudessa selvitettävä palvelukseen määräämisen oikeusvaikutukset.

Valintatilaisuudesta voidaan säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

4 §

Palveluksen aloittamismääräyksen peruuttaminen

Jos palveluksen aloittamismääräyksen saanut nainen ilmoittaa, ettei hän aloita asepalvelusta, määräys on heti peruutettava. Jos asepalvelusta suorittava nainen 30 päivän kuluessa palveluksen aloittamispäivästä ilmoittaa, ettei hän jatka palvelusta, hänet on heti kotiutettava.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu ilmoitus on tehtävä kirjallisesti. Ilmoitus on naisen ollessa palveluksessa toimitettava joukko-osaston komentajalle ja muulloin aluetoimistolle.

Joukko-osaston komentaja voi 1 momentissa tarkoitetun 30 päivän aikana peruuttaa asepalvelukseen annetun määräyksen vamman, sairauden, ilmeisen sopimattomuuden tai muun vastaavan syyn perusteella.

Asepalvelusta suorittavalle naiselle on hyvissä ajoin ennen 1 momentissa tarkoitetun määräajan päättymistä ilmoitettava oikeudesta keskeyttää palvelus sanotun lainkohdan mukaisesti sekä selvitettävä, mikä hänen oikeudellinen asemansa on, jos hän jatkaa palvelusta.

5 §

Asepalveluksen järjestäminen ja suhde varusmiespalvelukseen

Asepalvelus järjestetään asevelvollisuuslaissa säädetyn varusmiespalveluksen yhteydessä ja se suoritetaan samalla tavalla kuin varusmiespalvelus sekä rinnastetaan siihen kaikissa suhteissa, jollei 4 tai 7 §:stä muuta johdu.

Kun nainen on aloittanut asepalveluksen tai on annetun määräyksen mukaan ollut velvollinen aloittamaan palveluksen, häneen sovelletaan 4 ja 7 §:ssä säädettyin poikkeuksin kaikkia niitä säännöksiä, jotka koskevat asevelvollisuuslain mukaisesti varusmiespalvelukseen määrättyä.

Edellä 4 §:n 1 momentissa tarkoitetun määräajan jälkeen nainen rinnastetaan palveluksen aikana ja hänen siitä vapauduttuaan kaikilta osin asevelvolliseen.

Asepalveluksen käytännön järjestelyistä voidaan säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

6 §

Varustus ja varusraha

Asepalveluksessa käytetään varusmiespalveluksessa käytettävää varustusta. Sellainen välttämätön henkilökohtainen varustus, jota ei järjestetä Puolustusvoimien puolesta, korvataan erityisellä varusrahalla. Varusrahan määrästä säädetään puolustusministeriön asetuksella.

7 §

Raskauteen liittyvät säännökset

Naisten vapaaehtoiseen asepalvelukseen ei valita raskaana olevaa naista.

Asepalvelusta suorittavaan naiseen sovelletaan 4 ja 5 §:n estämättä raskauteen, synnytykseen ja äitiyteen liittyviä säännöksiä.

Jos asepalveluksessa oleva nainen tulee raskaaksi, hänen palveluksensa keskeytetään määräajaksi. Joukko-osaston komentaja määrää lääkärin lausunnon perusteella keskeytyksen alkamisajankohdan. Asepalvelus keskeytetään korkeintaan siksi ajaksi, jona naisella on oikeus muuhun lakiin perustuviin lapsen syntymään ja hoitoon liittyviin poissaoloihin.

Raskaana oleva nainen vapautetaan velvollisuudesta osallistua kertausharjoitukseen.

Edellä 2 momentin säännöksiin perustuvien oikeuksien käytön huomioimisesta palveluksen järjestämisessä voidaan säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

8 §

Työ- ja virkasuhteen jatkuminen

Palveluksen päätyttyä tai keskeydyttyä tai kun määräys aloittaa palvelus on 4 §:n 1 momentissa säädetyllä tavalla peruutettu, naisella on oikeus palata työhön siten kuin maanpuolustusvelvollisuutta täyttävän työ- ja virkasuhteen jatkumisesta annetussa laissa (305/2009) säädetään.

Valintatilaisuudessa on huolehdittava siitä, että hakija saa 1 momentissa tarkoitettuista laista riittävät tiedot. Joukko-osaston komentajan tai tämän määräämän on annettava palveluksessa olevalle ennen palveluksen päättymistä tai keskeytymistä tieto edellä mainitun lain 5 §:ssä säädetystä.

9 §

Henkilötietojen käsittely

Naisten vapaaehtoiseen asepalvelukseen liittyvästä henkilötietojen käsittelystä säädetään henkilötietojen käsittelystä Puolustusvoimissa annetussa laissa (332/2019) sekä henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annetussa laissa (1054/2018).

10 §

Muutoksenhaku

Edellä 1 §:n mukaiseen päätökseen palvelukseen valinnasta sekä 4 §:n mukaiseen palveluksen aloittamismääräyksen peruuttamiseen sovelletaan, mitä asevelvollisuuslain 109 §:ssä säädetään oikaisusta ja mitä mainitun lain 110 §:ssä säädetään valituksesta oikaisuasiassa.

11 §

Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tällä lailla kumotaan naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annettu laki (194/1995). Jos muussa lainsäädännössä viitataan tällä lailla kumottavaan naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annettuun lakiin, viittauksen on katsottava tarkoittavan tätä lakia.

Mitä 1 §:n 2 momentissa säädetään viimeisestä mahdollisesta palveluksen aloittamisajankohdasta, sovelletaan vain 1 päivän tammikuuta 2024 jälkeen vapaaehtoisen asepalveluksen aloittaviin naisiin. Tämän lain voimaantulo ei vaikuta lain voimaan tullessa voimassa olleen lain nojalla annettuihin palveluksen aloittamista koskeviin päätöksiin.

Tämän lain voimaan tullessa hallinto-oikeudessa vireillä oleva asia käsitellään loppuun noudattaen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Helsingissä x.x.20xx

Pääministeri

Puolustusministeri

Puolustusministeriön asetus

varusrahasta

Puolustusministeriön päätöksen mukaisesti säädetään naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain (xx/2021) 6 §:n nojalla:

1 §

Naisten vapaaehtoista asepalvelusta suorittavalle naiselle maksetaan varusrahaa kultakin palvelusajaksi laskettavalta täydeltä kalenterivuorokaudelta 0,50 euroa.

Tämä asetus tulee voimaan päivänä kuuta 20.

Helsingissä x.x.20xx

...ministeri Etunimi Sukunimi

Nimike Etunimi Sukunimi

Valtioneuvoston asetus

naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti säädetään naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain (xx/2021) nojalla:

1 §

Puolustusvoimien aluetoimistot huolehtivat naisten vapaaehtoiseen asepalvelukseen hakemista ja valintaa koskevista menettelyistä alueellaan. Aluetoimistojen toimialueista säädetään valtioneuvoston asetuksessa Puolustusvoimien aluetoimistoista (539/2013).

2 §

Valintatilaisuudessa tehdään palveluskelpoisuuteen liittyvät haastattelut ja testit sekä lääkärintarkastus hakijan palveluskelpoisuuden määrittämiseksi. Valintatilaisuudessa annetaan lisäksi tietoa puolustusvoimista sekä asepalveluksen sisällöstä ja palvelukseen hyväksyttävien oikeudellisesta asemasta.

3 §

Aluetoimiston on toimitettava palveluksen aloittamismääränsä asepalvelukseen hyväksytyille todisteellisesti. Määräyksessä on ilmoitettava, milloin ja mihin joukko-osastoon asianomaisen on saavuttava palvelukseen.

4 §

Tämä asetus tulee voimaan xx.xx.20.

Helsingissä x.x.20xx

...ministeri Etunimi Sukunimi

Nimike Etunimi Sukunimi

www.defmin.fi

Puolustusministeriö
Försvarsministeriet
Ministry of Defence

Eteläinen Makasiinikatu 8
PL 31, 00131 HELSINKI
Puhelin: 0295 16001 (vaihde)

ISBN: 978-951-663-146-5 PDF
ISSN: 2489-3951 PDF